

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР НОМИДАГИ
АНДИЖОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Қўлёзма ҳуқуқида

УДК _____

ҒАНИЕВА ДИЛНОЗАХОН АЛИЖОНОВНА

МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА АНДИЖОНДАГИ БУНЁДКОРЛИК
ИШЛАРИ

Мутахассислик: 5А 120301 Ўзбекистон тарихи Магистри академик
даражасини олиш учун

ДИССЕРТАЦИЯ

Иш кўриб чиқилди ва
ҳимояга қўйилди.
Ўзбекистон тарихи
кафедраси мудири:
доц.А.С.Хошимов

Илмий раҳбар:
_____проф. Р.Т.Шамсутдинов

_____ “ _____ ” _____ **2016**

Андижон – 2016

МУНДАРИЖА

КИРИШ	3-9
--------------------	-----

I БОБ. БОШҚАРУВ ТИЗИМИНИНГ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ

1.1. Мустақиллик йилларида бошқарув тизимининг юзага келиши ва унинг иқтисодий тараққиётдаги роли.....	10-34
1.2. Ижтимоий, маданий–маиший ривожланиш.....	35-40
1.3. Аҳоли турмуш даражасининг ортиб бориши ва буюк бунёдкорлик...	41-47
1.4. Тиббий, маданий–маиший хизмат кўрсатишнинг ривожланиши.....	48-54

II БОБ. ТАЪЛИМ СОҲАСИДА БУНЁДКОРЛИК ИШЛАРИ

2.1. Олий таълимнинг ривожланиши ва бунёдкорлик.....	55-58
2.2. Халқ таълими ва ўрта махсус таълимга қаратилган эътибор.....	59-67

ХУЛОСА	68-78
---------------------	-------

Фойдаланилган манбалар ва адабиётлар рўйхати ...	79-81
---	-------

ИЛОВАЛАР	82-92
-----------------------	-------

КИРИШ

Диссертация мавзусининг асосланиши ва долзарблиги. Ўзбекистон тарихига янгича ёндашиб, уни асл манбаларга таянган ҳолда ўрганиш ва ҳаққоний ёритиш масаласи Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида тўлақонли тарзда ўз ифодасини топган¹. Мазкур йўналишдаги вазифалар доирасида шаҳарлар тарихини тадқиқ этиш тарих фанининг долзарб масалаларидан бири ҳисобланади.

Юртбошимиз таъкидлаб ўтганларидек “Барчамизга маълумк, кейинги йилларда Андижон шаҳрининг қиёфаси бутунлай ўзгариб, мамлакатимизнинг энг гўзал ва обод шаҳарларидан бирига айланмоқда.

Бу ҳақда қисқача тўхталадиган бўлсак, биргина Миллий тикланиш ва Истиқлол кўчаларида 96 та объект барпо этилгани, янги қурилган Ўзбекистон кўчасидаги Бобур номидаги вилоят театри олдидаги катта майдон тубдан таъмирланганини ва бошқа кўпгина ишларни айтиш лозим.”²

“Андижон замини ўзининг бетакрор табиати, бой тарихи ва маданияти, юксак деҳқончилик анъаналари, энг муҳими, меҳнаткаш, тадбиркор ва омилкор инсонлари билан азалдан машҳур бўлиб келади. Бу юрт ўзининг қадимий ва суронли ўтмиши давомида не-не синов ва машаққатларни кўрмаган, қандай юксалиш ва тараққиёт босқичларини босиб ўтмаган. Лекин ҳар қандай оғир ва мураккаб шароитда ҳам ўзининг куч-қудрати, эртанги кунга бўлган ишончини намоён этиб, барча синовлардан мардона ўтганлигини кўпдан-кўп мисолларда кўриш мумкин.

Андижон тупроғида неча асрлик маданият ва тараққиёт намуналарини ўз бағрида асраб келаётган Далварзинтепа ва Эйлатон, Мингтепа ва Шўрабашот каби тарихий жойлар, кўҳна ёдгорликларнинг борлиги, бу заминнинг юртимиздаги қадимий цивилизация бешикларидан бири бўлганини кўрсатади”³, – дея таъкидлаган эди Президент И.А.Каримов.

¹ Каримов И. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Тошкент: Шарқ, 1998. – Б. 3-31.

² Каримов И.А. Она юртимиз бахту иқболи ва буюк келажаги йўлида хизмат қилиш – энг олий саодатдир. – Тошкент: “O’zbekiston”, 2015. – Б. 191-192

³ «Андижоннома», 2007 йил, 13 декабрь.

Тарихдан бизга маълумки, Андижон фарзанди Бобур Ҳиндистонда жуда қисқа муддатда бегона юртнинг шарт-шароитини ўрганиш, янги салтанатини мустаҳкамлаш каби ишларга катта куч-матонат ва вақт сарфлаган, бу ишлар билан ҳар қанча банд бўлмасин, яратувчилик ва бунёдкорлик ишларига ҳам вақт ва имконият топа олган. «Бобурнома»да унинг ўзи бу ҳақида шундай хикоя қилади: «...Нечунким «Зафарнома»да Темурбекнинг «масжиди сангин» иморатини қилурда Мулло Шараф мундоқ муболаға била битибдурким, Озарбайжон ва Форс ва Ҳиндистон ва яна ўзга мамолик сангтарошларидин ҳар кунда икки юз киши масжидда иш қилурлар эди. Бир Аграда ушбу Агранинг сангтарошларидин менинг иморатларимда ҳар кунда олти юз саксон киши иш қилурлар эди. Яна Аграда ва Секрийда ва Биёнада ва Дўлпурда ва Гавалийарда ва Кўйилда минг тўрт юз тўксон бир сангтарош ҳар кунда менинг иморатимда иш қилурлар эди...»¹

Бобур иморатлар қурдиришдан ташқари қарвон йўлларини тиклаш, ҳовуз, кудук ва ариқлар қаздириш ишлари билан шуғулланган, ҳаммомлар барпо эттирган. Ҳиндистонда сув тегирмонни биринчи бўлиб қурдирган ҳам Бобурдир.²

Мустақил Ўзбекистон Республикаси давлати ва ҳукумати шаҳар ва вилоятлар тарихини ўрганиш ва уни оммалаштиришга, бу шаҳарлар ва юртлар фарзандларининг мамлакат, жаҳон цивилизациясига қўшган ҳиссаларини ўрганиш, шаҳар ва вилоятларнинг барча соҳаларидаги улкан ютуқларини тарғиб-ташвиқ этишга жуда катта эътибор бермокда.

XX аср тарихшунослигида қадимги Андижон ҳудудларида шаҳарларнинг шаклланиши, бу жараённинг асосий омиллари ва тараққиёт босқичлари етарли даражада ўрганилмаган. Бу ҳолатнинг асосий сабаблари шундаки, совет даври асарларининг кўпчилигида Фарғона водийси Ўрта Осиё цивилизациялари чегараларида жойлашган чекка ўлка сифатида ёритилган

¹ Захириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. Тошкент: «Шарқ» 2002. Б.209

² Қўҳна ва навқирон Андижон.: Альбом. Тошкент: «Шарқ», 2010. Б. 89

бўлиб, Фарғона шаҳарларининг тарихи узок ўтмишга бориб тақалиши асосан инкор этилган.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон тарихидаги урбанизация жараёнлари муаммоларини илмий жиҳатдан ҳолис, янги услубий асосларда таҳлил қилиш долзарб масалага айланди. Хива, Бухоро, Самарқанд шаҳарларининг тарихий саналари билан боғлиқ юбилейлари ўтказилиши Ўзбекистоннинг қадимги шаҳарлари тарихини ўрганиш муҳим масалалардан бири эканлигининг исботидир. Шунингдек, башарият цивилизациясига салмоқли ҳисса қўшган қадимги шаҳарлар силсиласида Андижон шаҳри ўзининг муносиб ўрнига эга.

Андижонда шаҳарсозлик маданиятининг пайдо бўлиши ва ривожланиши тарихи мустақиллик йилларида олиб борилган тадқиқотларда кенг, батафсил ёритилган ва қўплаб илмий асарлар эълон қилинган. Лекин бу тадқиқотлар махсус илмий муаммо сифатида комплекс тарзда таҳлил қилинмаган, мавзуга оид адабиётлар етарли даражада умумий лаштирилмаган. Танланган мавзунинг долзарблигини ифодаловчи асосий ҳолатлар шундаки, мазкур тадқиқотда мустақиллик йилларида Андижон тарихида шаҳарсозлик маданиятининг хусусиятлари, ривожланиш қонуниятлари ва анъаналари, илк шаҳарлар ва давлатлар ўртасидаги боғлиқлик, қадимги Фарғона шаҳарларининг Ўрта Осиё тарихи ва маданий алоқалари тизимида тутган ўрни, водийдаги минтақавий шаҳарсозлик ва илк давлатчилик анъаналари синтези масалаларининг ёритилиши, ўрта асрлар, хонликлар даври тарихи, чор Россияси ва совет мустамлакаси даври тарихи ва мустақиллик йилларининг ёритилиши ва тарихчиларнинг олиб борган тадқиқотлари илк бор жамлаб таҳлил қилинган. Мавзунинг кам ўрганилган ушбу жиҳатларини тадқиқ этиш, янги маълумотларни тизимлаштириш ва фанга татбиқ қилиш муҳим аҳамиятга эга. Ҳозирга қадар қўлга киритилган тадқиқотлар асосида мавжуд ёндашувларни қиёсий ўрганган ҳолда мазкур муаммони ҳар томонлама чуқур тадқиқ этиш, шунингдек, мавзуга тегишли асарлар ва адабиётлар, ҳужжатли материаллар жамламаларидан тарихий манба сифатида фойдаланиб, уларни

тарихий нуқтаи назардан таҳлил қилиш, умумлаштириш ва тизимга солиш долзарб масалалардан ҳисобланади.

Тадқиқот объекти ва предметининг белгиланиши: Мустақиллик йилларида Андижоннинг қадимги даврдан ҳозирги кунгача тарихининг ёритилиши ва тадқиқ қилиниши, муаммога оид археологик маълумотлар, ёзма манбалар, илмий-тарихий адабиётлар, монографик асарлар, ҳужжат ва материаллар тўпламлари, оммавий ахборот воситалари маълумотлари тадқиқот объекти ва предмети сифатида танланди.

Тадқиқот мақсади ва вазифалари: Мустақиллик йилларида Андижон тарихининг ёритилиши масаласини ўрганишда олиб борилган тадқиқотлар ва нашр этилган адабиётлар, оммавий ахборот воситалари газета, журнал ва телекўрсатувлар материалларини тизимлаштириш ва қиёслаш тадқиқотнинг асосий мақсади ҳисобланади. Ушбу мақсадни амалга ошириш учун қуйидаги вазифалар белгилаб олинди:

- Андижоннинг мустақиллик йилларида бунёдкорлик ишларини ўрганилиши бўйича мустақиллик йилларида амалга оширилган илмий тадқиқотлар натижаларини таҳлил қилиш, статистик материаллардан тарихий манба сифатида фойдаланиш;

- Андижонда ижтимоий, маданий-маиший соҳада бунёдкорли маданиятининг вужудга келиши, шаҳарлар шаклланишининг ижтимоий-иқтисодий омилларини очиб берган асарларни ва тизимлаштирилган илмий маълумотларни таҳлил этиш;

- мустақиллик йилларида қадимги Андижоннинг Ўрта Осиё тарихи тизимида тутган ўрни ва аҳамиятини очиб берган тадқиқотлар ва маълумотларни умумлаштириш;

- мустақиллик йилларида Андижоннинг ички ва ташқи иқтисодий-маданий ва сиёсий алоқаларини акс эттирувчи манба ва материалларни, тадқиқот ва асарларни тарихий нуқтаи назардан таҳлил қилиш;

Мавзу бўйича қисқача адабиётлар таҳлили. Мустақиллик йилларида Андижоннинг иқтисодий юксалиши ва буюк бунёдкорлик соҳаларини ёритилиши масаласини ўрганишда олиб борилган тадқиқотлар ва нашр этилган адабиётлар, оммавий ахборот воситалари газета, журнал ва телекўрсатувлар материаллари муҳим аҳамиятга эга. Мавзу бўйича материалларни қуйидаги икки гуруҳга ажратиб таҳлил этиш мақсадга мувофиқдир. **Биринчи гуруҳга** газета ва журналларда чоп этилган мақолалар, хужжатли телекўрсатувлар мансуб бўлиб, **иккинчи гуруҳга** эса мустақиллик йилларида олиб борилган илмий тадқиқотлар ва нашр этилган адабиётлар киради.

Биринчи гуруҳга мансуб маълумотларга газета, журналлар, ундаги статистик материаллар, интернет манбаларини киритиш мумкин.

Иккинчи гуруҳга кирувчи адабиётлар мустақиллик йилларида олиб борилган илмий тадқиқотлар ва нашр этилган адабиётлар киради.

Улардан бири мустақиллигимизнинг 5 йиллигига бағишлаб Тошкентда “Шарқ” нашриётида босилиб чиққан “Ўзбекистон ҳудудлари мустақиллик йилларида” номли китобда “Қуёшни биринчи курадиган юрт (Андижон вилояти)” сарлавҳаси остида берилган материал муҳим аҳамиятга эгадир.

Мустақиллик йилларидаги Андижон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ва маданий тараққиётига оид муҳим маълумотлар, фактик материалларни илк Р.Т.Шамсутдинов томонидан “**Қўхна ва навқирон Андижон**”¹ китобида ҳамда Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 22 йиллигига бағишлаб А. Исҳоқов билан ҳаммуаллифликда нашр этилган “**Андижон тарихидан лавҳалар**”² китобида Андижоннинг энг қадимги даврлардан бугунги кунларгача бўлган тарихи қамраб олинган. Асарда Андижон тарихи бўйича бугунги кунларгача яратилган илмий изланиш натижалари умумлаштирилган ҳолда жамланган. Асар илмий оммабоб тилда ёзилгани билан ҳам қадрлидир. Ушбу китобни нафақат тарихчилар балки кенг жамоатчилик бемаълол ўқиб

¹ Қўхна ва навқирон Андижон.: Альбом. Тошкент: “Шарқ”, 2010. Б. 160

² Шамсутдинов Р. А. Исҳоқов. Андижон тарихидан лавҳалар. “Шарқ” 2013. Б. 592

фойдаланиши мумкин. Ватан тарихи билан айниқса Андижон тарихига кизиққан ҳар бир шахс учун муҳим қўлланма бўлиб хизмат қилади. Асарда Андижон топонимининг келиб чиқиши, Андижоннинг қадимги, ўрта асрлар даври, темурийлар, бобурийлар, хонликлар даври тарихи ҳам ўша давр манбалари асосида кенг ва атрофлича очиб берилади. Китоб шуниси билан ҳам қимматлики унда мустақиллик йилларида Андижон вилоятининг эришган ютуқлари ҳамда кенг бунёдкорлик ишлари ҳам атрофлича ёритилган.

Шунингдек, С.Шокиржонов ва А.Султоновларнинг “Жаннатмакон Андижон” китобларида мустақиллик йилларида халқ ҳўжалигининг турли жабҳаларида, жумладан, саноат, деҳқончилик, халқ таълими, маданият ва спорт соҳаларида олиб борилаётган ишлар ҳамда қўлга киритилган ютуқлари ҳақида сўз юритилган.¹

Тадқиқотнинг илмий янгилиги. Диссертация мавзуси ижтимоий фанларда қарор топган янгича ёндашувлар асосида тадқиқ этилиб, мустақиллик йилларида чоп этилган илмий-тарихий адабиётлар, ёзма манбалар маълумотлари, ҳужжат ва материаллар тўпламлари ҳамда сўнгги йилларда олиб борилган илмий тадқиқотлар натижаларини умумлаштириш, қиёсий таҳлил этиш асосида тадқиқотнинг илмий янгилиги сифатида қуйидагилар илгари сурилди:

- диссертацияда мустақиллик йилларида Андижон тарихининг тадқиқ этилиши тарихи яхлит илмий муаммо сифатида илк бор тадқиқ этилди;

- ҳозирга қадар яратилган, Андижон тарихи ва маданиятига бағишланган илмий адабиётлардаги мавжуд маълумотлар тизимлаштирилиб, тарихий нуқтаи назардан умумлаштирилди;

- диссертацияда Андижоннинг мустақиллик йиллари тарихи ҳақидаги ёндашувлар, фикр-мулоҳазалар кўриб чиқилиб, қиёсий таҳлил этилди.

Диссертациянинг илмий янгилиги яна шундан иборатки, мустақиллик йилларида Андижоннинг иқтисодий юксалиши, буюк бунёдкорлик тарихи

¹ Шокиржонов С., Султонов А. Жаннатмакон Андижон. – Тошкент: “Тошкент ислом университети”, 2002. Б 160

яратилиши илк бор комплекс тарзда ўрганилиб, умумлашган тадқиқот объекти сифатида биринчи марта илмий муомалага киритилди.

Натижаларнинг эълон қилинганлиги: Диссертация мавзуси юзасидан жами 2 та иш эълон қилинган. Тадқиқотнинг асосий мазмуни ва хулосалари муаллиф томонидан эълон қилинган 2 та илмий-амалий анжуман материалларида чоп этилган мақола ва тезисларда ўз аксини топган.

Диссертация таркибининг қисқача таснифи: Диссертация кириш, уч боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалардан иборат бўлиб, умумий ҳажми 92 бетни ташкил этади.

I БОБ. БОШҚАРУВ ТИЗИМИНИНГ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ

1.1. Мустақиллик йилларида бошқарув тизимининг юзага келиши ва унинг иқтисодий тараққиётдаги роли

1991 йил 31 августда Ўзбекистон Республикаси Олий кенгашининг навбатдан ташқари VI-сессияси чақирилди. Унда Ватанимиз тарихи саҳифаларига зарҳал ҳарфлар билан ёзиладиган мислсиз тарихий аҳамиятга молик ҳужжатлар қабул қилинди: “Ўзбекистон Республикасининг Давлат мустақиллиги асослари тўғрисида” Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, “Ўзбекистон Республикасининг Давлат мустақиллиги тўғрисида Олий Кенгаш баёноти” ва “Ўзбекистон Республикасининг Давлат мустақиллигини эълон қилиш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг қароридир.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши қабул қилган бу ҳужжатлар халқимизнинг асрий орзу-умидлари рўёбга чиқанлиги ва амалга ошганлигининг ҳуқуқий асоси бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг қарори билан 1991 йил 1 сентябрь – Ўзбекистон Республикасининг мустақиллиги куни деб эълон қилинди. Шундан бери бу кунни Ўзбекистон меҳнаткашлари энг улуғ ва қутлуғ байрам сифатида ҳар йили нишонлаб келмоқда. Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши томонидан 1991 йил 31 августда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасининг Давлат мустақиллиги тўғрисида”ги қонун 1991 йил 29 декабрда ўтказилган умумхалқ референдумида овозга қўйилди. Сайлов натижалари шуни кўрсатдики, Ўзбекистон меҳнаткашларининг 98,2 фоизи Ўзбекистон Республикасининг Давлат мустақиллигини ёқлаб овоз берди, яъни Республика Олий Кенгаши томонидан қабул қилинган Қонун умумхалқ иродаси ила янада мустаҳкамланди.

Республика меҳнаткашларининг Ўзбекистон Республикасининг Давлат мустақиллигига бўлган қатъий азму-қарорини худди шу куни бўлиб ўтган Ўзбекистон Президентини сайлаш натижалари ҳам исботлади. Овоз бериш

натижаларига кўра сайловда катнашган фуқароларнинг 86,2 фоизи Ислом Каримов номзодини қўллаб-қувватладилар. Ана шу тарика Ислом Каримов умумхалқ овозини қозониш йўли билан сайланган Ўзбекистоннинг биринчи Президентиدير. Шундан бошлаб ҳозирги кунга қадар республикада амалга оширилаётган катта ва кенг қўламдаги буюк бунёдкорлик, эзгулик ишлари, мамлакатнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий-маданий тараққиёти, туб ўзгаришлар сўзсиз суръатда унинг номи билан боғлиқдир¹.

Мамлакатимиз халқлари қарийб 150 йилга яқин давом этган Россия муштамлакачилиги бўйинтуруғини ўз елкасидан улоқтириб ташлаб ўз тақдирининг ҳақиқий эгаси бўлди. Муствақиллик йилларида бутун мамлакат каби Андижон вилоятида ҳам ижтимоий–сиёсий, иқтисодий ва маданий ҳаётда мислсиз, асрларга баробар буюк ривожланиш ва ўзгаришлар юз бермоқда. Бу ўринда Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримовнинг мана бу пурмаъно фикрини келтириш жоиздир: “Муствақиллик йилларида Андижон мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ҳаётида миллий тараққиётимизда ўзига хос ва ўзига мос ўрин тутадиган вилоятга айланди, десак, ҳеч қандай муволаға бўлмайти. Мана шу давр мобайнида Андижон аҳли қандай мувоффақият ва ютуқларга эришган бўлса, уларни шу элга мансуб бўлган мардлик, изланиш ва тадбиркорлик фазилатлари билан қўлга киритганини, бу юксак марралар фидокорона меҳнатининг ҳақиқий белгиси ва самараси эканини ҳеч ким ҳеч қачон инкор этолмайти.”¹

Мамлакатимизнинг шарқий минтақасида, ҳақли равишда “Олтин водий” деб ном олган Фарғона водийсида жойлашган Андижон вилояти ўзини бетакрор табиати, кўҳна тарихи, катта иқтисодий салоҳияти, унумдор тупроғи, бой деҳқончилик анъаналари, энг муҳими, меҳнаткаш, тадбиркор ва омилкор инсонлари билан алоҳида ажралиб туради. Бу вилоят она

¹ Шамсутдинов Р., Исоқов А. Андижон тарихидан лавҳалар. Т.: “Шарқ”, 2013. 371-бет

¹ Бугунги Андижон. Тошкент . “Ўзбекистон”, 2006 й Б 4.

Ўзбекистонимизда эркин ва фаровон ҳаёт барпо этишдек эзгу мақсад йўлида, барча ҳудуд ва минтақаларимиз қатори, муносиб ҳисса қўшиб келмоқда.

Истиқлол йилларида иқтисодиёт, ижтимоий-маънавий ҳаётда салмоқли ютуқ ва натижаларига эришган, айрим жабҳаларда ҳатто ўзига хос мактаб яратган вилоят аҳлининг ибратли ишлари ҳақида кўп гапириш мумкин. Бундай ўзгаришларни барчаси биринчи галда Президент Ислам Каримов томонидан ишлаб чиқилган мамлакатимизнинг тараққиёт модели ҳамда узоқ ва давомли мақсадларни кўзлаган ҳолда босқичма-босқич амалга оширилаётган ислохотлар стратегияси билан узвий боғлиқ эканини таъкидлаш лозим.

Мустақиллик туфайли Андижонда ҳам бошқарувнинг янги тизими жорий қилинди ва у тобора такомиллашиб бормоқда. Бутун республикада бўлганидек, Андижон вилояти, шаҳар, туман ҳокимликларининг иш услуби демократик иш услубига айлантирилди. Юртбошимиз олиб бораётган сиёсатнинг бош йўли–ҳуқуқий, демократик давлатни вужудга келтириш, ҳамма нарсадан қонуннинг устувор бўлишини таъминлаш, фуқаро-жамият–давлат принципини амалга ошириш, шу йўл билан фуқаролар жамиятини барпо этиш Андижон вилоятида ҳам ана шу тамойил асосида бошқарувнинг янги тизими вужудга келди. Ҳаётнинг ўзи кенгаш раислиги ўрнига ҳокимликларни жорий этишни талаб қилди. Натижада ҳокимликларда кўпроқ мустақиллик, ўз ҳудудида ўз ҳукми ва сўзининг таъсир-салмоғини ошириш, хўжалик ва иқтисодий бошқарувда қаттият билан ишлаш имкониятлари пайдо бўлди. Буни Андижон вилояти халқ хўжалигининг турли соҳалари мисолида яққол кўриш мумкин. Бу ўринда қуйидаги жадвалларни келтириш мақсадга мувофиқдир.

Мустақиллик йилларида вилоят ҳокими вазифасида Қаям Холмирзаев, Қобилжон Обидов, Саъдулла Бегалиев, Аҳмаджон Усмоновлар фаолият

кўрсатдилар. Ҳозирда эса Андижон вилояти ҳокими Шухратбек Абдурахмоновдир.¹

Вилоятимизнинг ўзига хос салоҳияти, айниқса, истиқлол даврида яққол намоён бўлмоқда. Қўлга киритилаётган муваффақиятларнинг сабаби ва омиллари ҳақида ҳўп ва кўп гапириш мумкин. Лекин бу борада иккита асосий омилга алоҳида эътибор қаратиш зарур. Биринчиси—истиқлол берган кенг имкониятлар, давлатимиз, шахсан Президентимиз Ислон Каримовнинг вилоятнинг ижтимоий—иқтисодий тараққиётига доимий эътибор бериб келаётгани бўлса, Иккинчиси -Андижон халқига хос азму шижоат, янгиликка интилиш, тадбиркорлик билан иш юритиш каби фазилатлар, ўз юртига эгалик, ён-атрофда юз бераётган ижобий ўзгаришларга даҳлдорлик туйғусидир.

Мустақилликнинг дастлабки, мураккаб йилларида Ўзбекистон ўзининг автомобилсозлик саноатига асос солди. Ватанимизнинг дунёдаги автомобил ишлаб чиқарадиган 28 давлат қаторидан муносиб жой олишига сабаб бўлган бу муҳим тарихий воқеа, журналист ва таҳлилчилар ибораси билан айтганда, “Ўзбек мўжизаси” айнан Андижон заминида—Асака шаҳрида бунёд этилган “ЎЗДЭУ авто” қўшма корхонасида содир бўлди. Шу фактнинг ўзиёқ Ўзбекистоннинг янги тарихида, мустақил тараққиётида Андижон вилоятининг алоҳида ўрни борлигидан далолат беради.

Асака - Андижон вилоятининг йирик саноат шаҳри бўлиб, Андижондан Фарғона ва Марғилонга борадиган автомобиль йўли кесишган жойда, Шаҳрихонсой соҳилида жойлашган. Унинг ён атрофини экинзор дала майдонлари ва боғлардан иборат адирлар ўраб туради.

Бу гўзал ва бетакрор шаҳар нафақат кўхна ва навқирон Андижоннинг балки, мустақил юртимизнинг қиёфасини белгилаб берадиган, диёримизнинг кўрку-тароватини ўзида намоён этадиган автомобилсозлар шаҳридир.

1991 йил 31 август куни Ўзбекистон мустақиллигининг эълон қилиниши билан шаҳарнинг Асака деган тарихий номи қайтарилди. Асака мустақиллик

¹ Шамсутдинов Р., Исоқов А. Андижон тарихидан лавҳалар. Т.: “Шарқ”, 2013. 373-бет

йилларида ўзгача чирой очди, янада файзли, гўзал ва обод шаҳарга айланди. Мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб Асакага файзу-баракот нури ёғилди. Бунинг асл сабаби Асакага давлатимиз раҳбари Ислон Каримовнинг эътибори ва назарининг тушганидир.

1993 йилда Асакада ЎзДЭУавто қўшма корхонаси ташкил топди. Аслида, ЎзДЭУавто қўшма корхонасига Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримовнинг 1992 йил июн ойида Жанубий Корея Республикасига ташрифи чоғидаёқ асос солинган эди. “Daewoo Motor” корхонаси билан “ЎзДЭУавто” қўшма корхонасини тузиш тўғрисидаги Таъсис шартномаси 1992 йилнинг 29 августида имзоланди. Завод қурилиши 1994 йилнинг ноябрида бошланиб, 2 йил ичида давлатимиз раҳбарининг рахномолигида Жанубий Кореянинг “Daewoo Motor” корхонаси мутахассислари ҳамда халқимизнинг фидокорона меҳнатлари билан ишга туширилди. Шундай қилиб, Асака шаҳрида бугунги кунда замонавий автомобиллар ишлаб чиқараётган “GM-Ozbekiston” (ЎзДЭУавто) қўшма корхонаси 1994-1996 йилларда қурилиб ишга туширилди. Қадимда “Даван” давлатининг учқур отлари, самовий “Арғумоқлар” парваришланган, суворийлар юрти бўлган Асака замонавий автомобилсозлар шаҳрига айланди. GM-Ozbekiston” (ЎзДЭУавто) қўшма корхонаси Ўзбекистон автомобил саноатининг етакчи ва тўнғич корхонаси бўлиб, унинг ишга туширилиши туфайли Ўзбекистон жаҳонда ўз автомобил саноатига эга бўлган 28 мамлакат қаторидан ўрин олди. Унинг барча ускуна ва жиҳозлари Жанубий Корея, Япония, Германия, Швеция, Италия мамлакатларида ишлаб чиқарилган илғор автоматика ва технологиялардан иборат бўлиб, инвестицияларнинг умумий ҳажми 650 млн. АҚШ доллариға тенг. 1996 йил 25 мартдан «Дамас» автомобиллари, 1996 йил июн ойининг ўрталаридан «Тико» автомобили, 1996 йил июл ойининг ўрталардан эса «Нексия» автомобили ишлаб чиқарила бошланди.

1996 йилнинг 19 июлида заводнинг тантанали очилиш маросими бўлиб ўтди. «GM-Ozbekistan» (ЎзДЭУавто) қўшма корхонасининг очилиш

маросимига Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов, Жанубий Корея давлатининг ДЭУ корпорацияси Президенти Ким У Жунг ташриф буюрдилар.

2001 йил август ойидан бошлаб Матиз русумли, 2002 йил август ойидан бошлаб Нексия DOHC, 2003 йил апрел ойидан бошлаб Ласетти русумли, 2004 йил декабр ойидан эса Матиз BEST автомобили, Шунингдек, 2007 йилдан эътиборан Такума, Эпика, Каптива автомобиллари ишлаб чиқарила бошланди. 2008 йилдан Нексия-2 моделини, 2011 йилдан Спарк русуми ва 2012 йилдан Малибу ва Кобальт русумли автомобилларни ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. 2005 йилда Узавтосаноат АК томонидан Жанубий Кореянинг “Daewoo Motor” компаниянинг колган 50% акцияси ҳам сотиб олинди. 2008 йилдан бошлаб АҚШ нинг “General Motors” компанияси билан бирга «GM-Uzbeistan» қўшма корхонасига асос солинди. Корхонада 7000 дан ортиқ киши ишлайди, шундан 3700 дан зиёди бевосита ишлаб чиқаришда банд, 3400 дан ортиғи сотув ва автохизмат тизимларида ишламоқда.

Асака шаҳри саноатининг ривожланиши билан бирга шаҳар ҳар жиҳатдан қайта қурилмоқда: янги кўчалар очилмоқда, намунавий турар жойлар, йўллар барпо этилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг махсус кўрсатмаси асосида Асака шаҳрини тубдан қайта қуриш (реконструкция қилиш) бўйича ҳозирги кунда лойихалаш ишлари охирига етмоқда. Ушбу ишларга 31,7 млрд. сўм маблағ ажратиш кўзда тутилмоқда. 2015 йилга келиб шаҳардаги Умид, Шинам, Марғиноний, Карвонсарой, Тиллахон, Жалолиддин Румий, Юқори Асака, Иқбол, Гулистон, Бибихоним, Мардлик, Бинокор, Хумо каби кўчаларида кўплаб янги бинолар қад ростлайди. Бунинг учун 16, 560 млрд. сўм маблағ сарфланиши белгилаб қўйилган.

Алоҳида таъкидлаш муҳимки, кейинги йиллар давомида 67 та сервис ва маиший хизмат объектларини барпо этиш ва реконструкция қилиш учун 1,217 млрд. сўм маблағ ажратиш кўзда тутилмоқда.

Хуллас, қадимий ва навқирон Асака ҳамиша тилларда дoston бўлиб келган. Илгари “Даван” давлатининг учқур отлари, самовий “Арғумоқлар” Асаканинг серсув, сўлим масканларида парваришланган бўлса, бугун бу шаҳарда мустақил Ўзбекистоннинг темир тулпорлари, Ласетти, Нексия, Спарк, Кобальт каби турфа хил енгил автомобиллари ишлаб чиқарилмоқда.

Бугун мамлакатимиз иқтисодиётида изчил олиб борилаётган ислохотлар туфайли четдан келтирилаётган хом ашё ҳамда бутловчи буюмларни ўзимизда тайёрлаш имконияти тобора кенгайиб бораётир. Бу эса ички бозорни импорт ўрнини босувчи рақобатбардош маҳсулотлар билан тўлдириш, саноат корхоналарининг экспорт салоҳиятини янада юксалтириш, валюта маблағларини тежаш ҳамда қўшимча иш ўринлари яратишда муҳим омил бўлаяпти.

Хусусан, автомобилсозлик саноати мисолида сўз юритадиган бўлсак, кейинги йилларда “GM Uzbekistan” ёпиқ акциядорлик жамиятида янги русумдаги автомобиллар ишлаб чиқариш йўлга қўйилиши билан уларга зарур эҳтиёт қисмлар етказиб беришга ихтисослаштирилган ўнлаб қўшма корхоналарда маҳаллийлаштириш жараёнлари жадаллашиб бормоқда. Табиийки, бундай муваффақиятлар кенг қўламли техник ва технологик янгиланишлар, маҳаллий муҳандис-техниклар томонидан яратилаётган рационализаторлик таклифлари ҳамда амалиётга кенг жорий этилаётган инновацион лойиҳалар самарасидир.

Жумладан, Асака шаҳридаги “ЎзДонгВонКо” қўшма корхонасида биргина ўтган йилнинг ўзида 3 та истиқболли лойиҳа рўёбга чиқарилди. Пировардида бу ерда автомобиллар учун овоз сўндиргичлар (глушитель), ёнилғи тутуни чиқариш тизими мосламалари, каталитик нейтритизаторлар, эшиклар учун зарбга қарши балкалар, панель қисмлари ишлаб чиқариладиган бўлди. Лойиҳалардан икkitаси “Gentra” русумли автомобиллар учун янги турдаги эҳтиёт қисмлар, яна бири эса “Spark” автомобилига мўлжалланган зарбга қарши балка ишлаб чиқаришга қаратилган. Бунинг учун 21 номдаги пайвандлаш дастгоҳлари келтириб ўрнатилди. Натижада 18 хил бутловчи

қисмлар тайёрлаш ўзлаштирилди. Ўз навбатида, 20 дан зиёд кишининг бандлиги таъминланди.

Корхонанинг стратегик ривожлантириш бўлимида ҳам иш қизғин. Бу ерда жорий йилнинг биринчи чорагида жами 11 турдаги спорт жиҳозлари тайёрлашга киришилди. Маҳсулотларнинг асосий қисми спортнинг гимнастика тури, қолганлари эса енгил атлетика ҳамда стол тенниси машғулотларига мўлжалланган. Уларни жорий йилнинг 25-27 март кунлари Тошкентда ўтказилган спорт инвентарлари кўргазмасида ҳам муваффақиятли намоиш этилдилар. Натижада тадбир якунида 74 миллион сўмликдан зиёд шартномалар имзолашга муваффақ бўлинди. Бу ҳали ҳаммаси эмас. Қўшма корхона қошида касаначилик асосида фаолият кўрсатувчи цех ҳам ташкил этилган. Ҳозир бу ерда ишчилар учун ойига 10 минг жуфт қўлқоп тикилаяпти. Келгусида цехга Хитойдан янги дастгоҳлар келтирилгач, мазкур кўрсаткич янада ортиши кўзда тутилган. Ана шунда маҳсулотнинг корхона эҳтиёжидан ортган қисмини бошқа буюртмачиларга етказиб бериш имконияти юзага келади.

Дарҳақиқат, саноат кооперацияси асосида тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюмлар ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш “ЎзДонгВонКо” сингари корхоналар истиқболига кенг йўл очаётир. Андижон вилоятида биргина жорий йилда 735 тадан ортиқ лойиҳаларни рўёбга чиқариш мўлжалланаётгани, шундан 17 таси автомобилсозлик саноатига йўналтирилгани бунга мисол бўла олади.¹

Иқтисодий мустақилликни мустаҳкамлаш, ислоҳотларни амалга ошириш борасидаги ютуқ ва натижалари учун мамлакатда биринчи бўлиб Андижон вилояти 2003 йилда Ватанимизнинг юксак мукофоти–Амир Темур ордени билан тақдирланди.

Андижонликлар учун ҳам энг улуғ ва азиз неъмат, ҳеч нарса билан ўлчаб, солиштириб бўлмайдиган бебаҳо бойлик–бу тинчлик ва осойишталик,

¹ Саидахмад Шукuroв. Автомобилсозлик: Салоҳият ва янгиланиш мезони. «Халқ сўзи» <http://xs.uz/index.php/i-tisodijot/item/803-avtomobilsozlik>

ўзаро аҳиллик ва ҳамжихатликдир. Чунки тинчлик ва тотувлик бор жойда файзу барака, ўсиш-ўзгариш бўлади, хар қайси инсон ўз қалбидаги муқаддас орзу-интилишларни эркин рўёбга чиқариш, фарзанд, неvara-чевара ўстириш, уларнинг бахти камолини кўриш имкониятига эга бўлади.

Андижон аҳлининг ўз олдига турган юксак мақсадларга эришиш, мавжуд муаммоларни ҳал этиш учун бир ёқадан бош чиқариб меҳнат қилаётгани, бу ерда яшаётган 100 дан ортиқ миллат ва эллат вакилларининг доимо аҳиллик ва ҳамжихатликда яшаб келаётгани, айниқса, эътиборга сазовор.

Андижонликларга Истиқлол буюк ўзгариш, улкан зафар келтирди. Ҳозирда Андижон шаҳарининг мафтункор катта ва кичик кўчалари автомобиллар оқими билан тўлиб тошиб турибди. Бунда юртбошимизнинг хизмати алоҳидадир.

Истиқлолнинг дастлабки йилларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, жумладан мева, сабзавот ва полиз маҳсулотларини қайта ишлашга ихтисослашган “Андижон дурдонаси”, “МАСК” қўшма корхоналари фаолият юритди. 1993 йили Асакада Италиянинг “Федеричо” компанияси билан ҳамкорликдаги “Федеричо-Андижон-Макарон” (ФАМ) қўшма корхонаси ишга туширилди. Бу ерда қаттиқ буғдойдан 24 хилдаги найчасимон макарон ишлаб чиқарилиб, вилоят аҳолисининг ушбу маҳсулотга бўлган эҳтиёжи қондирилди. Қўрғонтепадаги “Оқ сув” фермер хўжалиги раҳбари Алижон Аҳмедов Дардоқ қишлоғида бир кунда 20 тонна сутни қайта ишлаш қувватига эга бўлган янги заводни ишга туширди. Дардоқ, Ойим, Муқир қишлоқларидаги мингдан зиёд оилалар ўз эҳтиёжидан ортиқча етиштирилган сутни шу ерга топшириб, доимий даромад манбаига эга бўлдилар. Заводда ишлаб чиқарилган пишлоқ ва бошқа маҳсулотлар “Ўзбекистон ҳаво йўллари” миллий авиакомпаниясига, Андижон, Фарғона, Наманган, Тошкент шаҳарларидаги меҳмонхоналарга етказиб берилди бошланди. Марҳаматда помидор қайласи(кетчуп), мева шарбатлари, Шаҳрихон ва Бўз туманларида

эса курук сут тайёрлаш йўлга қўйилди. Буларнинг барчаси мустақилликнинг дастлабки йилларида аҳолини озиқ-овқат махсулотлари билан таъминлашда муҳим аҳамият касб этди.

Шу даврда вилоятда Андижон биокимё заводининг иккинчи навбати курилиб, ишга туширилди. “Ўзбекистон темир йўллари” компаниясининг Пахтаободдаги вагон таъмирлаш заводида ёпиқ ва ярим очик ҳамда цистерна вагонларини таъмирлаш ва улардан фойдаланиш муддатини 11 йилдан 16 йилгача узайтириш йўлга қўйилди. Шаҳрихонда сим ишлаб ичқарувчи “Волкор”, электрод тайёрлашга ихтисослашган “Ривож-Тянжинь” қўшма корхоналари махсулотлари ҳам вилоят иқтисодиётини ривожлантиришга хизмат қилди. Вилоятда 2010 йилда маҳаллийлаштириш дастурига асосан хорижий инвестициялар ҳисобига 72 та лойиҳа амалга оширилди. Шаҳрихонда Марказий Осиёда ягона ҳисобланган фильтр заводи ишга туширилди. Дастурга асосан шу йили вилоятда 4 мингдан зиёд янги иш ўринлари яратилди.

Тўқсонинчи йиллардаги Андижон саноати ҳақида сўз юритилганда собиқ Асака прицеп заводи негизида барпо этилган автомобиль заводи ҳақида алоҳида тўхталиш лозим. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов Мустақиллигимизнинг дастлабки даврида, яъни 1992 йилнинг июнь ойида Жанубий Кореяга қилган ташрифи чоғида “ДЭУ Паблик Мотрос” заводини бориб кўрди. Шу йилнинг июнь ойида Ўзбекистонда автомобиль ишлаб чиқарувчи қўшма корхона ташкил этиш ҳақидаги икки томонлама мемориандумга имзо чекилади. Орадан бир ой вақт ўтиб республика адлия вазирлиги томонидан “УзДЭУ авто” қўшма корхонаси рўйхатга олинди. Корхонанинг устав жамғармасини шакллантириш учун ҳар икки томон 100 миллион АҚШ доллари миқдорида маблағ ажратди. Заводни куриш ва ишлаб чиқаришни йўлга қўйишга Ўзбекистон банклари томонидан 140 миллион АҚШ доллари, Жанубий Корея молия муассасалари томонидан эса 220 миллион АҚШ доллари миқдорида маблағ сарфланди. 1994 йилнинг февраль ойидан бошланган куриш-монтаж ишлари режадагидан 1 йил

илгари, 1995 йилнинг декабрь ойида тўла якунланди. Натижада 1995 йилнинг 25 март куни Асака автомобиль заводида “Дамас” русумидаги биринчи ўзбек автомобили ишлаб чиқарилди. Шу йилнинг 15 июнь куни “Тико”, 25 июнь куни “Нексия” русумли автомобиллар ишлаб чиқариш ҳам йўлга қўйилди.

Мустақилликнинг иккинчи ўн йиллиги(2001-2012 йиллар)га келиб вилоят саноати ривожланишнинг янги босқичига кўтарилди. Бу ерда фаолият юритган йирик саноат корхоналари сони 128 тага етди. Улар асосан машинасозлик, метални қайта ишлаш, қурилиш материаллари, енгил саноат ва озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришга ихтисолаштирилган эди. Чет эл инвестициясини ушбу соҳага фаол жалб этиш, маҳсулот ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш, мавжуд қувватларни модернизациялаш, технологик янгиланиш жараёнлари ижобий натижаларни берди.

**2010 йилнинг январь-июнь ойларида андижон вилояти ижтимоий -
иқтисодий ривожланишининг асосий кўрсаткичлари**

Кўрсаткичлар номи	Ўлчов бирлиги	2009 йил ян-июн ҳақиқат	2010 йил ян-июн ҳақиқат	2010 йил 2009 йилга нисбатан (+ ; -)	%
САВДО ВА ПУЛЛИК ХИЗМАТ					
Чакана савдо мол айланиш ҳажми	млрд.сўм	533,4	715,4	267,3	114,2
Аҳоли жон бошига чакана савдо ҳажми	минг.сўм	212	278,9	98	112
Кўрсатилган пуллик хизмат ҳажми	млрд.сўм	205,1	263	169,2	111
Аҳоли жон бошига пуллик хизмат ҳажми	минг.сўм	81,6	102,5	63,9	108,8
Маиший хизмат ҳажми	млрд.сўм	22,5	26,4	13,4	111,5
Аҳоли жон бошига маиший хизмат	минг.сўм	8,9	10,3	0,2	109,9

Жаҳонда молиявий инқироз рўй бериб турган бир пайтда саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, ички бозорни сифатли маҳсулотлар билан

тўлдириш ҳамда ушбу маҳсулотларни четга экспорт қилиш ҳажмларининг ортиши мамлакатимизнинг иқтисодий қудрати ортганлигини кўрсатди. Жаҳон моливий инқирози туфайли ҳатто Жанубий Кореянинг “ДЭУ” корпорацияси ҳам 1999 йили ўз фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлди. Бироқ шундай бир оғир вазиятда ҳам Асака автомобиль заводи ўз фаолиятини тўхтатмади. 2002-2005 йилларда Ўзбекистон ҳукумати корхона фаолиятини қайта ташкил этиш билан шуғулланди. Натижада 2005 йилнинг октябрь ойида “ДЭУ-моторс”нинг 100 миллион долларлик акцияси “Ўзавтосаноат” компанияси томонидан сотиб олинди. Шу тариқа корхона тўлиқ Ўзбекистон тасарруфига ўтди. Шундай қилиб Асака автомобиль заводи ривожланишнинг янги босқичига чиқиб олди. 2005 йили корхонада 500 мингинчи, 2008 йили бир миллионинчи автомобилнинг ишлаб чиқарилиши Ўзбекистоннинг иқтисодий-сиёсий ҳаётида катта воқеага айланди. Айни пайтда корхона технологлари янги модификациядаги автомашиналарни яратиш устида ҳам иш олиб бордилар. Натижада 2004 йилга келиб корхона маҳсулотлари “Ласетти” русумидаги замонавий автомобил ҳисобига янада кўпайди. Корхона ўз фаолиятини бошлаган йилдан бери бу ерда “Дамас”, “Тико”, “Нексия”, “Матис”, “Ласетти”, “Шевролет-спарк”, “Эпика”, “Коптива”, “Токума”, “Нексия-2” сингари 9 хилдаги ўзбек автомобилларини тайёрлаш йўлга қўйилган эди. Улар Россиядан ташқари Украина, Қозоғистон, Озарбайжон, Молдова давлатларига ҳам экспорт қилина бошланди.

“Нексия” энг харидоргир автомашиналардан бири бўлиб қолди. Ушбу моделдаги биринчи автомобиль 1996 йилнинг 19 июлида ишлаб чиқилган ва шу захотнинг ўзида экспортга йўналтирилган эди. 2008 йилнинг март ойида мазкур автомобилнинг “Нексия-2” деб номланувчи такомиллашган модели ишлаб чиқаришга жорий этилди. Ички ва ташқи бозорда айнан ушбу автомобилга бўлган эҳтиёж ортди. У Россиядаги энг харидоргир бўлган автомобиллар рейтингида 3 поғонани эгаллади. Ярим йилликда россиялик 18

минг 58 нафар харидор айнан ўзбек автомобиллини сотиб олишни афзал кўришди.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга катта эътибор қаратилди. 2010-2012 йилларда Андижон шаҳри, Олтинкўл ва Хўжаобод туманлари марказларида замонавий лойиҳалар асосида янги бино ва иншоотларнинг қурилиши ҳисобига мингга яқин аҳолига савдо, маиший ва сервис хизматлари кўрсатиш шаҳобчалари ишга туширилди. Андижон шаҳрининг ўзида ўнга яқин янги меҳмонхоналар қурилди. 2011 йили “Ўзбекистон” ва Бобур шохкўчалари кесишган жойда “Ҳамкор” халқаро бизнес марказининг ишга туширилиши катта воқеа бўлди. Ушбу маҳобатли бино миллийлик ва замонавийликни ўзида мужассамлаштирган бўлиб, жаҳон андозаларига тўла мос келади. У конференция заллари, бизнес офислар, музокаралар ўтказиш хоналари, тўрт юлдузли меҳмонхона, кафе ва ресторандан иборат бўлиб, халқаро анжуманларни юқори савияда ўтказиш имкониятини беради.

Ҳар қандай саноат корхонаси истиқболлини унинг маҳсулотлари белгилайди. Сабаби, юқори сифатли рақобатбардош, харидоргир, энг асосийси, мижозлар талабига мос бўлган товарлар тайёрлашни йўлга қўйган ишлаб чиқариш субъектигина бозорда ўз ўрнини топа олади. Бундай корхоналар сафи тобора кенгаймоқда. Улардан бири “Инвесттекс” қўшма корхонасидир. Бу қўшма корхона Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлиги Андижон вилоят бошқармаси томонидан 2000 йил 22 майда рўйхатдан ўтган бўлиб, 2002 йилдан бошлаб ўз фаолиятини бошлайди. Корхонанинг Низом жамғармаси 952 минг АҚШ долларини ташкил қилган, 2002 йилдан бошлаб трикотаж мато ишлаб чиқаришни йўлга қўйган. Шунда корхонада 26 нафар ишчи ходим бор эди. 2005 йилга келиб корхона томонидан ишлаб чиқаришни кенгайтириш мақсадида “Ўзбеклизинг Интрнейшнл” лизинг компаниясидан 795287 АҚШ доллари миқдорида замонавий тикув дасгоҳларини сотиб олиш учун лизинг олинган. Шундан сўнг қўшма корхонада 300 ўринли янги тикув сеҳи ишга туширилди, лизинг

суммаси 2011 йилда тўлиқ қайтарилди. Фабрикада тўқув, бўёқ, пардозлаш, гулбосиш цехлари мавжуд. Тўқув цехида “Майер” (Германия), “Тайфун” (Хитой), ТТМ (Туркия) тўқув машиналари ишлаб турибди. Бўёқ цехида МЧС (Италия), “Dilmenler” 200,400, 600 (Туркия), “Metall Makina” 10,50,200,400,500,600 кг (Туркия) дастгоҳлари ўрнатилган. Пардозлаш цехида “Балан сикма” (Швейцария), Қуритма дастгоҳи (Хитой), Лафер турк санфор машинаси (Туркия), Сертекс санфор машина (Туркия) мавжуд.

Гул босиш цехида “Гувен макина”(Туркия), “Мерт макина” (Туркия), “Фикса макина” (Туркия), “Туб кесма макина” (Туркия), “Феррари туб дазмол” (Италия), Очик эн рулон ўрама (Украина) машиналари мавжуд.

Инвесттекс қўшма корхонаси 2012 йил якунлари бўйича 4879000 минг сўмлик ишлаб чиқарди, маҳсулотлар реализацияси 4565415 минг сўмни ташкил этди, 1043 минг АҚШ доллари миқдорида маҳсулот экспорт қилинди, 390820 минг сўм миқдорида соф фойда олинди.

Тадбиркор Абдулхошим Исмоилов етакчилик қилаётган «Rubber trust» хусусий корхонаси биргина 2012 йилда чет эллик ҳаридорларга 4,5 миллион АҚШ долларлик пойабзал етказиб берди. Маҳсулотнинг сифати юқорилиги боис ички ва ташқи бозорда талаб тобора ортиб борди. Ҳаридорларга 2010 йилда 1 миллион 853 минг жуфт мавсумий пойабзал етказиб берилган бўлса, бу кўрсаткич 2011 йилда 2 миллион 485 минг, 2012 йилда 3 миллион 276 минг жуфтидан ошиб кетди. Уларнинг 60 фоизи экспорт қилинди.

Корхона 2012 йилда 400 минг АҚШ доллари миқдорида инвестиция жалб этиб, хориждан яна бир замонавий технологик линия олиб келтирди, унинг ёрдамида 2013 йилда экспортга мўлжалланган янги турдаги пойабзаллар тайёрлаш ўзлаштирилади, 50 та иш жойи яратилади. Корхона соҳиби Абдулхошим Исмоилов 2013 йилда Ўзбекистон Республикаси Президентининг соврини учун ўтказилган кўрик танловда “Энг яхши

тадбиркор” йўналишида ғолиб деб топилиб, “SPARK” автомобили билан тақдирланди¹.

Умуман, 2006 йилнинг биринчи чорагида чет эл инвестицияси жалб қилинган. Корхоналарнинг экспорт ҳажми 97,7 миллион АҚШ долларни ташкил этгани вилоят саноатида ташқи бозор учун ишлаб чиқарилаётган рақобатга бардошли маҳсулотлар салмоқли ўрин тутаётганини кўрсатади.

Саноат тармоғини ривожланишини 2012 йилдаги кўрсаткич билан ҳам тасаввур қилиш мумкин. Саноат маҳсулоти ҳажми 2012 йилда 6297 млрд. сўмни ташкил этди ёки ўтган йилга нисбатан 109,3 фоизга ўсди. 2012 йилда 4546,8 млрд сўмлик халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарилиб, ўсиш суръати 109,3 фоизни ташкил этди. Жумладан, 255,2 млрд сўмлик озиқ-овқат маҳсулотлари ва 4291,5 млрд сўмлик ноозиқ-овқат моллари (мос равишда 100,7 фоиз ва 109,8 фоиз) ишлаб чиқарилди. Вилоят саноатининг ҳозирги тараққиёт даражасини ушбу жадвалларда акс эттирилган.

Мустақилликнинг дастлабки йилларида қишлоқ хўжалигидаги бошқарув тизимини ҳам ислоҳ қилиш талаб этарди. Дастлаб, давлат хўжаликлари тугатилиб, ширкат хўжаликларига айлантирилди. Ширкатларда ички бошқарувнинг оилавий пудрат ва ижара усуллари жорий этилганлиги деҳқонга биров мустақиллик берди. У дала юмушларини ўз ихтиёри билан бажарадиган бўлди. Аксарият хўжаликларга собиқ иттифокдан қаторасига пахта етиштирилаверганидан яроқсиз ҳолга келиб қолган экин майдонлари, эскирган техника ва механизмлар мерос бўлиб қолганди. Ариқ-зовурлар тозаланмасдан қамиш ва қўға босиб ётарди. Айниқса Улуғнор ва Бўз туманларида етиштирилган пахта ва буғдойдан хатто сарфланган уруғликка яраша ҳам даромад чиқмасди. Натижада одамлар қишлоқдан қоча бошлашганди. Мустақилликнинг дастлабки йилларида ҳар икки туманда ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ирригация тармоқларини қайта тиклаш борасида маълум ишлар амалга оширилди. 1998 йили одамларни чўлга

¹ Халқ сўзи, 2013 йил, 15 июн.

кайтариш мақсадида Улуғнор туманида 12 та аҳоли яшаш пункти барпо этилди. 330 та уй қурилди. Тоза ичимлик суви қувурлари тортиб келинди. Саккиз минг нафарга яқин ўқувчига мўлжалланган мактаб бинолари қурилди. Ариқ-зовурларни тозалаш учун вилоятнинг бошқа туманларидан эксковаторлар жалб қилинди. Қўшимча минерал ўғит, ёнилғи-мойлаш материаллари ажратилди. Мустақиллигимизнинг дастлабки ўн йиллигида деҳқон ва фермер хўжаликларининг техника паркини янгилашга алоҳида эътибор қаратилди. Вилоятга катта туркумда ҳайдов ва чопиқ тракторлари, эксковаторлар олиб келинди. Андижон машинасозлик заводида “Т-4”, ДТ-75”, “Т-150”, “Магнум” тракторлари учун омов тайёрлаш йўлга қўйилди. Сув тармоқларини қайта таъмирлашга киришилди. 2002 йили АҚШнинг ЮСАЙТ агентлиги томонидан ишлаб чиқилган Марказий Осиёда табиий ресурсларни бошқаришни такомиллаштириш лойиҳасига асосан 45 километрли “Улуғнор” канали реконструкциядан чиқарилди. Пахтаобод, Жалақудук, Избоскан туманлари экин майдонларини сув билан таъминлайдиган ушбу канал эскирганлиги сабабли сув ўтказиш имконияти пасайиб кетганди. Компьютер ва телекоммуникациялар ёрдамида бошқариш унинг сув ўтказиш имкониятини 30 куб метрдан 40 куб метрга етказиш имкониятини берди. Натижада каналнинг энг қуйи тизимида жойлашган Избоскан тумани экин майдонларида сув таъминоти тубдан яхшиланди.

Вилоят деҳқончилигининг асосини пахтачилик ташкил этади. Бундан минг йиллар аввал ҳам бу заминда пахта етиштирилган. Асакадан 3-4 км шимолий-шарқ томондаги VI асрга оид Шўртепада археолог Б.Турғунов ва Б.Абдулғозиевалар қазилма ишлари олиб борганда ер остида сақланган сопол идишдан чигит куйюндилари чиққан. Академик Яхё Ғуломов бу топилмага асосланиб биринчи марта пахтачилик Фарғона водийсида бошланган, деган фикрни илгари сурган. Таниқли давлат ва жамоат арбоби Н.А.Муҳиддинов билан бўлган суҳбатларимиздан бирида у пахтачилик Ўзбекистон ҳудудида 4 минг йилдан бери мавжуддир, дегани хануз эсимизда.

Кўп йиллик изланишлари маҳсули бўлган, 1995 йилда муҳтарам Ислон Абдуғаниевич Каримовнинг вилоятга ташрифи чоғида унинг қимматли маслаҳатлари ҳамда оқ фотиҳалари билан бошланган плёнка остига чигит экиш республикада пахта етиштиришнинг **“Андижонча усули”** сифатида тан олинди. Бу усулга тўла ўтиш натижасида вилоят сўнгги йилларда мамлакатимиз пахтачилигининг карвонбошчисига айланди. Пахтани етиштириш ва уни йиғиб-териб олиш муддати 1,5-2 ойга қисқартирилди. 2001 йили мустақиллик кунига пахта сотиш режасини республикада биринчи бўлиб бажарган Асака тумани, Шаҳрихон туманидаги академик Саримсақов номли ширкат хўжалиги, бошқа ўнлаб хўжаликлар тажрибаси **“Андижон усули”**да пахта етиштириш билан йиғим-теримни сентябр ойидаёқ якунлаш имконияти мавжудлигини тасдиқлади. Бу деҳқонларнинг асрий орзуси, пахтани ёғин-сочинга қолдирмасдан, юқори сифатли қилиб йиғиштириб олиш ва келгуси йил деҳқончилиги учун барча юмушларни бажариш мумкинлигининг амалий исботи бўлди.

Андижонлик пахтакорларнинг Ўзбекистон мустақиллигининг 10 йиллик юбелейини август ойидаёқ пахтани тўла очилтирган ҳолда йиғим-теримни уюшқоқлик билан ўтказганлиги, ўнлаб хўжаликлар ва ҳатто туманлар мамлакатимизнинг олтин тўйига муносиб тўёна – йиллик режани адо этиш билан келганлиги барчанинг қалбини қувончга тўлдириб юборган эди. Бундай кўтаринкилик андижонликларга куч–қувват, ғайрат-шижоат бағишлади. Бутун диққат-эътибор етиштирилган ҳосилни барварқ етиштириб олишга қаратилганди. Натижада, вилоят деҳқонлари 14 сентябрь куни 305 минг тонналик хирмон бунёд этиб, йиллик шартномавий режани мамлакатда биринчи бўлиб бажардилар. Ана шу муносабат билан Ислон Абдуғаниевич Каримов Андижон вилояти пахтакорлари ва барча меҳнаткашларига табрик йўлладилар.

Табрикда жумладан шундай дейилган: **“Вилоят деҳқонларининг илк бор мана шундай қисқа, тасаввур қилиш қийин бўлган муддатда-сентябрь ойининг биринчи ярмида давлат режасини шараф билан**

уддалаб, пахтачилигимиз тарихида янги саҳифа очгани барчамизга ғурур-ифтихор бағишлайди.

Бу ютуқ замирида ўз ерига меҳр қўйган, ўз ҳалол меҳнати самарасидан манфаатдор бўлган, олийжаноб ва заҳматкаш Андижон элининг омилкорлиги, иқтисодий ислоҳатларни амалга ошириш жараёнида ортирган билим ва тажрибаси мужассам эканини алоҳида таъкидлаш зарур”.

Президентимизнинг андижонликларга кетма-кет учинчи маротаба йўллаган табрикларидаги юқорида келтирилган сўзлар уларнинг сабр-тоқат ва матонат билан амалга оширилган меҳнатларига берилган ғоят юксак баҳо бўлди. Далада меҳнат янада авж олди. Ҳосилни нес-нобид қилмай, тоза териблиш ҳар бир андижонликнинг мақсадига айланди. Натижада яна 76560 тоннадан зиёд пахта қабул пунктларига етказиб берилиб, ялпи ҳосил 381560 тоннадан ортди. Ҳосилдорлик вилоят бўйича ўртача 35 центнерданни ташкил этди¹.

Андижонда деҳқончилик маданиятининг шаклланишида 1995 йилдан бошлаб пахтачиликка жорий этилган плёнка остига чигит экиш технологиясининг алоҳида ўрни бор. Андижон вилоятининг иқлим шароити республикамизнинг бошқа вилоятларига нисбатан анча салқин. Сурхондарёда ўрик гуллаган пайтда Андижонда хали қор ҳам кетмаган бўлади. Чигит апрель ойига бориб экилганлиги боис ғўза ривожланишдан ортда қолиб, йиғим-терим ишлари қиш-қировли кунларгача чўзилиб кетарди. Бу ўз навбатида тола сифатига салбий таъсир кўрсатарди. Шунинг учун мутахассислар Хитой, Греция, Испания, Исроил давлатларида кенг қўлланиладиган плёнка остига чигит экиш технологиясини вилоят пахтачилигига жорий этиш таклифи билан чиқдилар. Улар Хитой халқ республикасининг Шинжон-Уйғур автоном районида ушбу тажрибани ўрганиб қайтишди. 1995 йили Андижон механика заводида плёнка остига чигит экиш сеялкасининг ягона нусхаси ишлаб

¹ Обидов Қобилжон Ғофурович. Андижон вилояти ҳокими, Ўзбекистон қаҳрамони. Иқтиқлолнинг ойдин йўлидан. – Жаннатмакон Андижон... 5-6- бетлар

чиқилди. Тажриба тариқасида март ойининг биринчи ўн кунлигида плёнка остига экилган чигит ҳаво салқин бўлишига қарамай бир текис униб чиқди. Кузга бориб очиқ майдонларда етиштирилган пахтага нисбатан 20 кун аввал пишиб етилди. Ҳосилни эрта йиғиштириб олиш ҳисобига у фақат юқори навларга сотилди. Натижада мавжуд ширкат ва фермер хўжаликларининг даромади ортди. Республика Вазирлар Маҳкамасининг қарорига асосан Андижон тажрибаси бутун республикамизга кенг оммалаштирила бошланди. Дастлабки йили мамлакатимиз бўйича жами 420 минг гектар ерга чигит плёнка остига экилди.

Андижон механика заводида чигит экиш сеялкаларининг катта туркумини ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. “Андижонмаш” ХЖда пленка остига экилган ғўза қатор ораларига ишлов берувчи культиватор яратилди. 1995 йили “Андижон полиэтилен” Ўзбекистон-Америка қўшма корхонасининг ташкил этилиши пахтачилик хўжаликларини плёнка билан тўлиқ таъминлаш имкониятини берди.

Андижон пахтачилигида плёнка остига чигит экиш технологиясини қўллаш эртаки ҳосил етиштириш имкониятини берди. Вилоятнинг хатто энг салқин туманлари ҳисобланган Қўрғонтепа, Жалақудук, Хўжаобод, Булоқбоши, Пахтаобод туманларида ҳам эртаки ҳосил яратиш имконияти туғилди. Сабаби плёнка ёш ниҳолларга очиқ усулга нисбатан иссиқни икки-уч баробар кўпроқ беради ва уни тунгги вақтларда ҳам сақлаб туради. Натижада пахта очикқа экилган майдонларга нисбатан 20-25 кун эрта очилади. Ёгин-сочинли кунларга қолдирилмай йиғиштириб олиниб, фақат юқори навларга сотилади. Бу мўмай даромад деганидир.

Яратилган имкониятлар, қолаверса ширкатлар негизида ижара ва оилавий пудрат усулининг жорий этилиши туфайли қишлоқ хўжалигининг етакчи тармоқлари ҳисобланган пахтачилик ва ғаллачиликда собиқ иттифок даврига нисбатан ҳосилдорлик сезиларли даражада ортди. Ўзига ҳос бўлган Андижон деҳқончилик маданияти шаклланди. Шаҳрихон туманидаги Саримсоқов номли (Ў.Бозорбоев), Олтинкўл туманидаги “Намуна”

(М.Хамроев), Балиқчи туманидаги “Пахтакор” (Ш.Саломова), Жалақудук туманидаги “Ёрқишлоқ” (У.Сотволдиев), Асака туманидаги Бобур номли (А.Парпиев), Избоскан туманидаги Тиллабоев (А.Тиллабоев) ва бошқа бир қатор ширкат хўжаликларида бу ўз тасдиғини топди.

2009 йилнинг 22 ноябрь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фермер хўжаликлари тасарруфидаги ер участкалари майдонларини янада мақбуллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони эълон қилинди. Фермер хўжаликлари сони 2010 йилда 7296 тани ташкил этди. Уларнинг тасарруфидаги ер майдони 250825 гектарга этди. Асосий тармоқлар—пахтачилик ва ғаллачиликка ихтисослашган фермер хўжаликлари вилоятда 2686 тани ташкил этиб, уларнинг ер майдони 213 минг 474 гектарга кўпайди. Ер майдонларини йириклаштириш ҳақиқий фермерларни, ер эгаларини топиш йўлида яна бир далил қадам бўлди. 2009 йилда вилоятда 305,7 минг тонна пахта, 507,4 минг тонна ғалла, 180 минг тонна картошка, 915,5 минг тонна сабзавот, 74 минг тонна полиз, 342,1 тонна мева ва 36,6 тонна узум ҳосили етиштирилди. Фермер хўжаликлари ташкил этилган дастлабки йилларда ўтказилган тендер танловларида қишлоқ хўжалигидан хабардор бўлмаган бошқа соҳа вакиллари ҳам қатнашиб, ер эгаси бўлиб олганди. Айнан улар раҳбарлик қилган фермер хўжаликларида самарадорлик ўта паст бўлди. Ана шу боис экин майдонларини йириклаштириш, уларни ернинг тилини биладиган ҳақиқий деҳқонларга ўтказиб бериш зарурати туғилди. Зарар кўриб ишлаётган фермер хўжаликлари ерларини олиб бериш ҳисобига юқори рентабелли хўжаликларга тегишли бўлган экин майдонлари ўртача 80 гектарданни ташкил этди. 2010 йили йириклаштирилган ана шундай фермер хўжаликларининг 55 тасида пахта ҳосилдорлиги ўртача 45-50 центнерданни ташкил қилди. 676 та фермер хўжалиги ғалладан 67-80 центнердан ҳосил кўтарди. Вилоят ҳокимлиги томонидан илғор фермерларнинг моддий ва маънавий қўллаб-қувватланиши уларнинг кучига куч, ғайратига ғайрат кўшди. Ғалладан ўртача 65 центнердан, пахтадан 40 центнердан ошириб ҳосил олиб, “Олтин фермер” деган шарафли номга сазовор бўлганлар сони 2008 йили 170

нафарни танкил қилган бўлса, 2011 йилда уларнинг сафи 1200 нафарга кенгайди.

Қўрғонтепа туманининг олис Дардоқ қишлоғида яшовчи Алижон Аҳмедов тадбиркор фермерлардан биридир. У 10 йил илгари фермерлик фаолиятини чорвачиликдан бошлаган эди. Эндиликда 239 гектар ери бор.

Чорвачиликни ривожлантириш билан бирга, пахта ва ғалладан ҳам мўл ҳосил олиб келинмоқда. Бу фермер АҚШ, Исроил, Туркия ва Болгария давлатларига бориб, илғор тажрибаларни ўрганиб келди. Аниқ режалар асосида банклар билан молиявий ҳамкорликни йўлга қўйди. Дастлабки олган кредитини қорамоллар зотини яхшилашга, техникасини бутлашга сарфлади.

Марҳаматлик Тожимирза Нуриев бошчилик қилаётган, 234 гектар экин майдонига эга бўлган кўп тармоқли “Шуҳрат” фермер хўжалиги пахта, ғалла мева-сабзавот ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиради. Бу ердаги мева-сабзавотни қайта ишлайдиган кичик корхонада тайёрланаётган маҳсулотлар дунё бозорига чиқарилмоқда. Фермер қишлоқ хўжалигини ривожлантириш лойиҳасида иштирок этиб, Жаҳон банки танловида ғолиб чиқди ва 1 миллион 250 минг АҚШ доллари миқдорида имтиёзли кредит олиш ҳуқуқини қўлга киритди. Натижада ўнлаб замонавий техника воситалари сотиб олди, янги МТП тузди ва ўзига ўхшаган фермерлар ва шахсий томорқа эгаларига 110 миллион сўмлик хизмат кўрсатди.

2005-2012 йилларда Улуғнор, Бўз, Андижон, Жалақудуқ туманларида ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ирригация тармоқларини қайта реконструкция қилиш ва янгиларини қуриш борасида катта ҳажмдаги ишлар амалга оширилди. Илгари Қўрғонтепа туманидан бошланган “Савай” ариғи Шаҳрихонсойдан сув олиб, уни Хўжаобод туманининг Имомота қишлоғигача етказиб берарди. 2007 йилнинг ёзида каналнинг Мадийёров номли агрофирма ҳудудидан ўтган қисмида оқаётган сув мутахассислар томонидан ўлчанганида у ҳатто 3 куб/метрни ҳам ташкил қилмади. Бу сув билан ушбу ҳудудда деҳқончилик қилишнинг имконияти йўқ эди. Бундан энг кўп азият чеккан Имомота қишлоғи аҳолиси ҳатто бошқа ҳудудга кўчиб ўтиш масаласини ҳам

ўртага ташлади. Шундай бир пайтда Андижон вилояти телевидениеси томонидан Чилустун тоғидаги сунъий кўл сувини пастга олиб тушиш таклифи ўртага ташланди. Бу таклиф вилоят ҳокими Аҳмаджон Усмонов томонидан қўллаб-қувватланди. Натижада 2008 йилнинг ёзида тоғ ёнбағрида узунлиги 2,5 километрдан зиёд бўлган янги канал казишга киришилди. Энг мураккаб жихати унинг чуқурлиги 27 метрдан иборат бўлиши керак эди. “Норин-Қорадарё” сув ҳавзалари бошқармаси томонидан жалб қилинган эксковаторлар ёрдамида шунча чуқурликдаги тупроқ беш боскичда казиб олинди. Энг мураккаб жойларга темир қувурлар ётқизилди. Шу тарзда канал қуриб тиказилди ва 2009 йилнинг 21 июнь куни у тантанали равишда фойдаланишга топширилди. Натижада Имомота қишлоғи ҳамда Хўжаобод, Булоқбоши туманларининг 500 гектардан зиёд экин майдонлари, боғу-роғлари сув билан таъминланди.

Сув тақчиллиги билан боғлиқ муаммо Андижон ва Жалақудук туманларининг адир ҳудудларида ҳам мавжуд эди. Насос станцияларининг эскирганлиги сабабли уларнинг сув ўтказиш имконияти қисқариб, суғориладиган экин майдонлари ҳажми 5,5 минг гектардан 2 минг гектарга камайди. Ушбу ҳудудларда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, пахта, ғалла етиштириш кескин камайди. Ана шу боис 2010 йили Хитой халқ республикаси инвестицияси ҳисобига Андижон туманидаги “Улуғнор” насос станциясига юқори қувватли 10 дона янги агрегат келтириб ўрнатилди. Шунингдек, “Гулбаҳор” ва “Райиш” насос станциялари ҳам янгиланди. Бунинг эвазига ҳар икки туманнинг адир ҳудудларида сув таъминоти яхшиланди.

Улуғнор туманидаги кўриқ ерлар ўзлаштирилган пайтда ўрнатилган бетон ариқлар вақт ўтиши билан емирилиб, лой ва қум билан тўлиб қолганди. 2011 йилга келиб хорижий инвестициялар ҳисобига ўз умрини аллақачон ўтаб бўлган ушбу сув иншоотларини янгилашга киришилди. Улуғнор ва Бўз туманлари учун сотиб олинган юқори унумли хориж эксковаторлари ёрдамида қамиш ва қўғабосиб ётган юзлаб километр масофадаги ариқ ва зовурлар қавланиб, ерларнинг заҳи қочирилди. Ширкатлар пайтида чўл шароитида

аранг 12-14 центнердан пахта ҳосили олинган бўлса, 2012 йилга келиб фермер хўжаликлари ҳар гектар ердан ўртача 25-30 центнердан ҳосил кўтардилар.

Вилоятда қишлоқ хўжалиги соҳасида амалга оширилган ислохотлар 20012 йилда ҳам ўзининг ижобий натижасини берди. Вилоят меҳнаткашлари давлатга ғалла ва пахта топшириш шартномавий режаларини республикада биринчи бўлиб бажариб, Президентимизнинг табригини олишга муяссар бўлдилар. Шаҳрихон туманидаги Назиржон Буваев раҳбарлик қилган “Азиз” фермер хўжалигида ғалладан 80 центнер, пахтадан 50 центнер ҳосил йиғиштириб олинди. Олтинкўл туманидаги Дилшодбек Мансуров бошчилигидаги “Олтинкўл жаннат ёғдуси” фермер хўжалигида гектаридан 45 центнердан пахта ҳосили олиниб, етиштирилган ҳосилнинг 98 фоизи биринчи навга сотилди.

2012 йил вилоят фермерлари фаолиятида яна бир муҳим босқич бошланди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистонда фермерлик ҳаракатини ташкил қилишни янада такомиллаштириш ва уни ривожлантиришнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармониغا асосан вилоятда фермерларнинг ҳуқуқий ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган жамоат бирлашмаси - вилоят ҳудудий фермерлар Кенгаши ташкил қилинди. Таъсис конференциясида Пахтаобод туманидаги “Нур агро” фермер хўжалиги раҳбари Рашидбек Мамадалиев Кенгаш раиси этиб сайланди. Қишлоқ хўжалигида жорий этилган бошқарувнинг янгича усули кўп тармоқли фермер хўжаликларини шакллантириш, уларнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлаш ва молиявий барқарорлигини мустаҳкамлаш ва шу орқали аҳоли бандлигини ва фаровонлигини таъминлаш имкониятини беради.

Ҳозирги кунда вилоятда 3 миллионга яқин аҳоли истиқомат қилмоқда. Вилоят ҳудуди 4,3 минг квадрат километр бўлиб, мамлакатимиз ер майдонининг қарийб 1 фоизини ташкил қилади. Бир квадрат километрга

ўртача 560 киши тўғри келади. Бу эса ҳар қарич ердан омилкорлик билан фойдаланишни тақазо этади. Бундан тахминан 90 йил аввал Андижон уездининг аҳолиси 400 минг кишини, шундан Андижон шаҳри аҳолиси 70 минг кишини ташкил этган эди.

Вилоятнинг мева–сабзавот маҳсулотлари экспорт салоҳиятини ошириш мақсадида Россиянинг Новосибирск вилояти билан ўзаро шартнома имзоланди. Унга асосан 60. 000 тоннадан зиёд мева-сабзавот етказиб берилди. Бунинг эвазига Россиядан қурилиш материаллари келтирилди. Ушбу ҳамкорликни давом эттириш мақсадида Новосибирск ва Андижон шаҳарларида махсус “Савдо уйлари” очилди.

Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Энг муҳими, бугун вилоятда фермерлар нафақат уста деҳқон, балки, билимли, ишбилармон хўжалик раҳбари, ташкилотчига ҳам айланмоқда.

Андижон вилоятидаги қишлоқ хўжалиги тараққиётини 2011-2012 йиллардаги қўлга киритилган ютуқлар мисолида ҳам яққол тасаввур этиш мумкин. 2012 йилда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш 2426,1 млрд сўмни ёки аввалги йилга нисбатан 107,6 фоизни ташкил этди. Ялпи қишлоқ хўжалиги маҳсулотида деҳқончилик маҳсулотлари улуши 1726,3 млрд сўм (211 йилга нисбатан 107,6 фоиз)ни, чорвачилик маҳсулотлари 699,8 млрд сўм (107,7 фоиз)ни ташкил этди.

Барча тоифадаги хўжаликларда 2012 йил ҳосили учун экилган қишлоқ хўжалик экинларининг умумий майдони 229,6 минг гектарни, шундан бошоқли дон 88,1 минг гектар, картошка 6,1 минг гектар, сабзавот 17,3 минг гектарни ташкил қилди. 2012 йилда барча тоифадаги хўжаликлар томонидан 201,2 минг тонна картошка (2011 йилга нисбатан 111,8 фоиз), 1076,9 минг тонна сабзавот (113,1 фоиз), 79, 6 минг тонна полиз (111,8 фоиз), 439,5 минг тонна ва резаворлар (117,7 фоиз) ҳамда 52,4 минг тонна узум (111,3 фоиз) ишлаб чиқарилди.¹

¹ Шамсутдинов Р., Исоқов А. Андижон тарихидан лавҳалар. Т.: “Шарқ”, 2013. 427-бет

Чорвачилик соҳасида ҳам яхши натижаларга эришилди. Барча тоифадаги хўжаликлар томонидан йирик шохли қора моллар 863,4 минг бошни (106,4 фоиз), шу жумладан, сигирлар 332,4 минг бошни (101,7 фоиз), қўй ва эчкилар 1176,2 минг бошни (121,1 фоиз), паррандалар 5,4 миллион бошни (120,1 фоиз) ташкил этди. 2012 йилнинг ўзида 104,9 минг тонна тирик вазнда гўшт (107 фоиз), 655,4 минг сут (109,5 фоиз), 275,6 млн дона тухум (113,5 фоиз) ишлаб чиқарилди.

Қишлоқ хўжагининг барча соҳаларида амалга оширилган ислохотлар аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини тўла қондириш, бозорларнинг арзон ва мўл-кўл бўлишини таъминлаш имкониятини берди. Ушбу соҳада амалга оширилган ислохотлардан кутилган асосий мақсад ҳам мана шундан иборат эди.

Маълумки, 2009-2013 йилларда қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар асосида 134 та массивда 3992 та янги уй-жойлар барпо этилди. Бу йил эса яна 31 та мавзеда 977 та намунавий уй-жойлар қурилмоқда.

Вилоятимиз меҳнат аҳлининг самарали фаолияти эвазига кейинги даврда йилига ялпи ҳудудий маҳсулот ишлаб чиқариш 10 фоиздан ортиқроққа, саноат кўлами 16 фоизга, қишлоқ хўжалигида ўсиш яқин 8 фоизга, қурилиш ишлари 22 фоизга ортаётгани фикримизнинг далилидир.

1.2. Ижтимоий, маданий–маиший ривожланиш.

1991 йилдан бошлаб вилоятда аҳолининг турмуш шароитини яхшилаш мақсадида кенг кўламли ишлар амалга оширила бошланди. Эҳтиёжманд оилаларга янги ер участкалари бўлиб берилди. Худудларда қурилиш материаллари, жумладан, пишиқ ғишт, оҳак ишлаб чиқариш рағбатлантирилди. Ҳукуматимиз қарорига асосан Улуғнор, Бўз, Балиқчи, Избоскан, Пахтаобод туманларида юзлаб гектар янги теракзорлар барпо этилди. Мустақилликнинг дастлабки ўн йиллиги(1991-2001 йиллар)да вилоятда жами 7180,1 минг квадрат метрдан иборат бўлган уй-жойлар қурилди. Кишилар саломатлигини муҳофаза қилишни яхшилаш мақсадида жойларда 16.5 минг қатновга эга бўлган амбулатория-поликлиника муассасалари қурилди.

Аҳолини ичимлик суви ва табиий газ билан таъминлаш мақсадида қабул қилинган давлат дастурига асосан 1156 километр ичимлик суви, 4609 километр табиий газ тармоқлари тортилди. Хўжаобод ер ости газ сақлаш омбори қурилиб, уни лойиҳавий қувватга чиқаришга эришилди. Жойларда 9 та автоматик газ тақсимлаш шаҳобчалари ишга туширилди. Натижада тоза ичимлик суви ва газ таъминоти яхшиланди. Агар 1991 йили вилоят аҳолисининг тоза ичимлик суви билан таъминланиши 71 фоизни ташкил қилган бўлса, 2011 йилга келиб бу кўрсаткич 90 фоизга, табиий газ билан таъминланиш даражаси эса 26,1 фоиздан 69,1 фоизга ошди.

Мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб “Обод юртда пок инсонлар яшайди” шиори остида ободонлаштиришга, йўллар қуришга катта эътибор қаратила бошланди. Андижон-Балиқчи, Андижон-Улуғнор, Андижон-Қува йўналишидаги автомобиль йўллари тўлиқ қайта реконструкция қилиниб, уларнинг икки четига темир-бетон ариқлар ўрнатилди, пиёдалар йўлакчалари ташкил этилди. Айти пайтда йўл ёқаларида хашар йўли билан кенг кўламли ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилди, гулзорлар ташкил этилди. 1999 йилга келиб вилоят

бўйича жами 852 километрдан иборат автомобиль йўлларида 4 миллиард сўмликдан зиёд қурилиш ва таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Андижонлик йўлсозлар аср қурилиши деб номланган Қамчиқ довонида ҳам фидоилик кўрсатишди. Улар Қамчиқ ва Резак тунеллари оралиғидаги 11 километрли йўлни барпо қилишди. Қурилишда 1200 нафардан зиёд андижонлик йўлсозлар фаол иштирок этдилар.¹

Мустақилликнинг кейинги ўн йиллиги(2001-2011)га келиб Андижонда ўзига хос қурилиш индустрияси вужудга келди. Ҳамдўстлик мамлакатлари ичида ҳеч бир қиёси йўқ бўлган Олимпиа заҳирлари спорт коллежи ва манежи, “Соғлом авлод” стадиони қурилди. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига асосан 2005 йилга қадар 21 та академик лицей (шундан 15 таси янги қурилди), 126 та касб-ҳунар коллежи(69 таси янги қурилди)нинг барпо этилганлиги мамлакатимиз иқтисодий қудратининг ўзига хос намоёишига айланди.

2000 йили Андижон шаҳрида республика шошилинич тез тиббий ёрдам илмий маркази вилоят филиалининг очилиши катта воқеага айланди. Уни реконструкция қилиш учун 780 миллион сўм маблағ сарфланди. 350 ўринли ушбу муассасада беморларга малакали ва ихтисослашган тез ва шошилинич тиббий ёрдам кўрсатиш йўлга қўйилди. Кейинчалик вилоятнинг барча шаҳар ва туман марказларида ҳам ана шундай маркаларнинг янги бинолари фойдаланишга топширилди.

Иккинчи ўн йилликда (2001-2011 йиллар) шаҳарсозлик борасидаги ишлар давом эттирилди. 2006-2007 йилларда Андижон шаҳридаги Бобур номи шохкўчанинг “Янги бозор” ҳудудидаги эски бинолар бузиб ташланиб, уларнинг ўрнида икки ва уч қаватдан иборат бўлган савдо, маиший хизмат кўрсатиш комплекслари қуриб битказилди. Йўл қайта реконструкция қилинди. Бунда биринчи марта тадбиркорлар маблағи ва банк кредитларидан фойдаланилди.

¹ Шамсутдинов Р., Исоқов А. Андижон тарихидан лавҳалар. Т.: “Шарқ”, 2013. 405-406-бетлар.

2009 йилнинг эрта баҳорида Андижон шаҳрининг Эски шаҳар ҳудудида жойлашган Комил Яшин кўчасини замонавий шаҳарсозлик талаблари асосида қайта тиклаш режаси ишлаб чиқилди. Бу ердаги ховли уйлар XX асрнинг олтинмишинчи йилларида хом ғишт ва пахсадан қурилган бўлиб, нураш ҳолатига келиб қолганди. Дўппидек келадиган тор хонадонларда уч-тўртадан оила биқиниб тирикчилик ўтказарди. Шундай ҳолатда яшашга кўникиб қолганлиги боис уларнинг онгига янгиликни сингдириш осон кечмади. “Бу уйда ота-бувам яшаб ўтган, менинг ўлигим ҳам шу ердан чиқади” деб оёқ тираб олганлар ҳам топилиб қолди. Вилоят ҳокими Аҳмаджон Усмонов бошчилигидаги фаоллар уйма-уй юриб, жуда катта қийинчиликлар билан тушунтириш ишларини олиб боргач, эски уйларни бузиш ва янги бинолар учун пойдевор ўрнатиш ишлари бошлаб юборилди. Шаҳарнинг бош режасига асосан тадбиркорларнинг сармояси ва банк кредитлари ҳисобига икки ва уч қавватли уйларни қуришга киришилди. Бу ишга дастлаб минг нафардан зиёд қурувчилар сафарбар этилдилар. Уларга ташкилотлар ва маҳалла фуқаролар йиғинларидан келган хашарчилар ёрдам беришди. Мирзараҳим Бадалов янгиликка интилувчан ана шундай тадбиркорлардан бири эди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2009 йилнинг 3 августидаги “Қишлоқ жойларда уй-жой қурилишини кенгайтиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПК-1167-сонли қарори Андижон шаҳрида бошланган бунёдкорлик ишларининг бутун вилоятга кенг ёйилишига асос бўлиб хизмат қилди. Сентябрь ойида Тошкент шаҳридаги “Экспомарказ”да ўтказилган кўргазмада “Қишлоққурилишлойиҳа” институти томонидан қишлоқ жойларда қуриладиган уйларнинг намунавий лойиҳалари намойиш этилган эди. Уларнинг орасидан вилоят иқлим шароитига мос келадиган 7 та лойиҳа танлаб олинди. 13 октябрь куни бир вақтнинг ўзида Асака туманидаги “Ниёзботир”, Олтинкўл туманидаги “Иттифок”, Шаҳрихон туманидаги “Абдубий” қишлоқларида намунавий лойиҳалар асосида жами 60 та бир ва икки қаватли уйларни қуриш бошлаб юборилди. Фуқаролар томонидан уй қийматининг 25 фоизи тўлангач “Қишлоқ қурилиш банк” томонидан 15 йил

муддатга, йилига 7 фоизли имтиёзли кредитлар ажратилди. 3 миллиард 332 миллион сўм маблағлар ўзлаштирилиб, 6547 квадрат метр уй-жойлар фойдаланишга топширилиши таъминланди.

2010 йили 60 та оила янги уйларга кўчиб ўтди. 2010 йил дастурга биноан вилоятда 620 та уй-жой қурилиши режалаштирилган бўлиб, 2010 йил якуни билан 620 та 73913 квм уй-жойлар фойдаланиш учун топширилиши таъминланган ҳамда 37 млрд 668 мил. сўм маблағлар ўзлаштирилган. Шундай қилиб Президентимиз ғояси ва ташаббусига кўра қишлоқда бошланган эзгу ҳаракат Андижонда ўзининг дастлабки натижасини берди. Бу қишлоқ ҳаётининг савияси ва маданиятини ошириш борасидаги ислохотларнинг олий босқичи эди. Президентимиз И.Каримов 2010 йилнинг 26 май куни Олтинкўл туманидаги “Иттифоқ” МФЙда қуриб битказилган ана шундай уйларни бориб кўрди. “Намуна гулшани” фермер хўжалиги раҳбари Асалхон Расулова хонадонига кириб, бу ердаги шарт-шароитлар билан танишди. “Инсон фақат ўзини ёки фарзандини эмас, балки етти пуштисини ўйлаб уй қуриши керак, - деди юртбошимиз Асалхон опа билан қилган суҳбати чоғида. У ховлининг бироз торлигини айтиб, мутахассисларга кейинги уйларни қуришда автомашина учун ёпиқ жой ажратиш, кириш йўлагини кенгайтириш таклифларини билдирди.

2010 йилга келиб Андижон улкан қурилиш майдонига айланган эди. Президентимиз Хўжаобод туманида янги очилган савдо мажмуаси(2009 йилда вилоят бўйича жами 8 та савдо мажмуаси қурилди), Андижон шаҳридаги болалар шаҳарчаси, Шўрбулоқ спорт мажмуаси билан танишар экан, вилоятда олиб борилаётган бунёдкорлик ишларига юқори баҳо берди. “Андижонда биронта жой, биронта кўча йўқки, қурилиш кетмаган бўлса,-деди у Шўрбулоқдаги футбол коллеж-интернатда бўлганида.-Халқ ўзи яшайдиган жойни обод қиляпти. Буни катта уйғониш деса бўлади. Мен президент бўлиб уларни бағримга босишим, елкамда кўтаришим керак... Давлат Андижонга ёрдам бериши керак ва шарт!”

Орадан кўп вақт ўтмай, яъни 2010 йилнинг 18 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Андижон вилоятида турар-жой массивлари учун 2011-2015 йилларда коммунал инфратузилмасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1355-сонли қарори чиқди. Ушбу қарорга асосан вилоятда коммунал инфратузилмани ривожлантириш мақсадлари учун **1 триллион 396 миллиард 96 миллион сўм** маблағ ажратилди. Ишлаб чиқилган дастурга кўра ушбу маблағ уй-жойларни барпо этиш, ички йўлларни қуриш ва мавжудларни таъмирлаш, чорраҳаларни реконструкция қилиш, тоза ичимлик суви, сув оқова, табиий газ тармоқларини қуриш ва таъмирлашга йўналтирилди. Дастурда Андижон шаҳрида автомобиль кўприги қуриш, анжуманлар саройини бунёд этиш, футбол коллеж-интернати учун ўқув корпусини тиклаш, “Халқлар дўстлиги” стадионини реконструкция қилиш, йўналишларда қатнаш учун 200 дона автобус сотиб олиш ҳам кўзда тутилган.

Андижон шаҳрида янгиланган Миллий тикланиш ва Истиқлол кўчалари очилди. Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги (ЎЗА) хабарига кўра, халқ сайлларига айланиб кетган янги кўчаларнинг очилишига бағишланган тантаналар концерт дастури билан якунига етган. Тантаналарда вилоят ҳокими Шухрат Абдурахмонов иштирок этган.

ЎЗА хабарига кўра, Андижон шаҳридаги Миллий тикланиш ва Истиқлол кўчаларида бўйидаги 94 объектда қурилиш ва таъмирлаш ишлари бажарилган. 80 савдо ва маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари қурилиб, фойдаланишга топширилиб, умумий қиймати 126 миллиард сўмлик қурилиш ва бунёдкорлик ишлари амалга оширилган.

Шаҳарнинг бош режасига асосан, Сайилгоҳ бўлиши режалаштирилган 750 метрли Истиқлол кўчасида 60 дан ортиқ бино барпо этилди. Мазкур кўчада қад ростлаётган ҳар бир бино ўзига хос меъморчилик лойиҳаси асосида қурилаётгани эътиборга молик. Айниқса, турли кўринишдаги катта-кичик фавворалар кўзни қувонтиради.

ЎЗА хабарида қайд этилишича, Истиқлол кўчаси «асфальтга чизилган турли расмлар билан ҳар қандай кишини маҳлиё этади». Йўлнинг икки четига

арча, каштан сингари манзарали дарахт кўчатлари ўтказилиб, майсали майдонлар, гулзорлар барпо этиш ишлари давом этмоқда. «Андижон шаҳар нур» корхонаси бўлим бошлиғи Шухрат Аҳмедовга кўра, Миллий тикланиш ва Истиқлол кўчаларини ёритиш учун 80та устун ўрнатилиб, «энг асосийси, барча электр симлари ер остидан олиб ўтилди».

Айни кунларда Андижоннинг Алишер Навоий шоҳкўчаси, Ўзбекистон, Бобуршоҳ кўчалари ва яна 14 кўчада қурилиш-бунёдкорлик ишлари олиб борилмоқда. Шаҳарнинг бош кўчаси – Навоий шоҳкўчасида кўп қаватли 16 уй-жой қурилиши режалаштирилган бўлиб, мустақиллик байрами арафасида унинг олтитаси фойдаланишга топширилади.¹

¹ <http://kun.uz/2013/12/25/city>

1.3. Аҳоли турмуш даражасининг ортиб бориши ва буюк бунёдкорлик

Президентимиз 2013 май ойида вилоятга қилган ташрифи чоғида Андижон тажрибасини республикамиз бўйича кенг оммалаштириш таклифини билдирган эди. Шу йили Сурхондарё ва Хоразм вилоятлари делегациялари бу ерга келиб шаҳарсозлик борасида тўпланган илғор тажрибаларни ўрганиб қайтишди. 7-8 июнь кунлари “Андижон вилоятида хизматлар кўрсатиш соҳаси ва сервис объектлари билан бирга якка тартибда уй-жойлар қуриш” мавзусида республика семинари ўтказилди. Тошкент шаҳари ва вилоятлардан келган қурилиш ва архитектура соҳаси мутахассислари дастлаб Олтинкўл туманидаги “Иттифоқ” массивида намунавий лойиҳалар асосида қурилган уйлар билан танишишди. Андижон шаҳридаги Комил Яшин кўчаси, “Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили” Давлат дастурига кўра Андижон туманидаги Истиқлол МФЙ “Истиқлол” маҳалласида алоҳида лойиҳа асосида қурилган кўп қавватли уйларни бориб кўришди. Ўтказилган семинар-йиғилишда ушбу бино ва иншоотлар Ўзбекистон Республикасининг “Шаҳарсозлик кодекси” талаблари бўйича қурилаётганлиги эътироф этилиб, зарур тавсиялар, йўл-йўриқлар берилди. Семинар иштирокчилари янги қурилган халқаро бизнес марказида яратилган шароитлар билан ҳам яқиндан танишиб чиқишди.

2011 йилда ҳам вилоятда инсон манфаатларига қаратилган ислохотлар изчил давом эттирилди. Андижон вилоятида 2011 йил дастурига биноан тасдиқланган манзилли рўйхатга киритилган 37 та аҳоли яшаш масканларида 665 та уй-жойлар, (94535 квм) қурилиб фойдаланишга топширилди. Ана шу барча 665 та фойдаланишга топширилган уй-жойларга 665 та хўжаликни кўчиб ўтиши таъминланди. Комил Яшин кўчасидаги қурилишлар нихоясига етказилиб, мутлақо янгича бўй кўрсатган ушбу кўчага “Ўзбекистон” номи берилди. 21 май куни бу ерда ташкил этилган “Ободлик кўнгилдан бошланади” фестивали кўчанинг очилиш тантаналарига уйғунлашиб кетди. Тантанада иштирок этиш учун Андижонга ҳукумат вакиллари, таниқли ёзувчи

ва шоирлар, санъаткорлар, хорижлик меҳмонлар ташриф буюришди. Янги кўчани томоша қилиш учун вилоятнинг барча ҳудудларидан минглаб одамлар оқиб кела бошлашди. Вилоят ҳокими А.Усмонов тантана иштирокчиларини янги кўчанинг очилиши билан табриклади. Гуллар билан безатилган равон кўчадан биринчи бўлиб янги модификациядаги ўзбек автомобиллари кортежи ўтди. Ранго-ранг мушаклар отилиб, йиғилганлар бу ерда қад ростлаган маҳобатли иншоотлар билан танишдилар.

Республикаимиз Президенти И.Каримов 2011 йилнинг 30 сентябрь-1 октябрь кунлари вилоятда ижтимоий-иқтисодий соҳалардаги ислохотларнинг бориши билан танишиш мақсадида яна Андижонга келди. Андижон туманидаги “Ўрикзор” массивидаги Камолот кўчасида намунавий лойиҳалар асосида қурилган яқка тартибдаги турар-жой биноларини бориб кўрди. Мустақилликнинг 20 йиллик байрами арафасида бу ерда 82 та шинам уй-жойлар ҳамда мусиқа ва санъат мактаби қуриб фойдаланишга топширилган эди. Юртбошимиз “Омад-97” фермер хўжалиги раҳбари Омадхон Ҳамидова хонадонига кириб, у билан янги уйнинг афзалликлари ҳақида суҳбатлашди. 2010 йили Олтинкўл туманидаги “Иттифоқ” МФЙда қурилган намунавий уйлар билан танишган Президентимиз ушбу уйларнинг шароитини янада яхшилаш бўйича бир қатор таклифлар билдирган эди. Янги уйларни қуришда ана шу таклифлар инобатга олинди. Жумладан, ховли-жой 4 сотихдан 6 сотихга кенгайтирилди. Лойиҳага иккита машина сиғадиган ёпиқ жой қуриш киритилди. Қириш йўлаклари кенгайтирилди. Ховлидан ариқча оқиб ўтадиган бўлди. Энг ками 20-30 та уйдан иборат бўлган бундай маҳаллаларда савдо ва сервис хизматлари кўрсатувчи инфратузилма ҳам бунёд этилди.

Юртбошимиз сафари чоғида “Ўзбекистон” кўчаси билан танишар экан шундай деди: **“Европадаманми ёки Ўзбекистоннинг қадимий марказида турибманми деб хайратга тушяпман. Бундай ишларни амалга ошириш ҳамманинг ҳам қўлидан келмайди. Шунинг учун андижонликларга қойил қолиб, қурувчиларга миннатдорчилигимни билдираман. Уларга**

қарата айтмоқчиман: сизларга Оллоҳнинг ўзи мададкор бўлсин, чарчаманглар!”

Тўғри, бунёдкорлик андижонликлар учун аجدодлардан қолган меросдир. Унинг узоқ тарихи мобайнида кўплаб қурилишлар ва ободонлаштиришлар амалга оширилган. Лекин, мустақиллик даврида айниқса кейинги 6-7 йил ичида шундай улкан ва кенг кўламли қурилиш ва ободонлаштириш амалга оширилдики, бундай бунёдкорлик Андижоннинг на қадимий, на ўрта асрлар, на чор Россияси мустамлакачилиги, на совет мустабид тузуми даврида амалга оширилмаганлигига узоқ ва яқин тарихимиз шоҳиддир.

Андижон шаҳрида ихтисослаштирилган болалар ва ўсмирлар олимпия захиралари теннис мактаби фойдаланишга топширилди. Мактаб директори Лайло Сагадеевнинг сўзларига кўра, иншоот қурилишига Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси томонидан 1 миллиард 846 миллион сўм маблағ ажратилган.

Мактабда 250 нафар бола катта теннис билан мунтазам шуғулланиши учун имкониятлар яратилган. Иншоотда очик ва ёпиқ кортлар, сауна, душ, тиббиёт хонаси мавжуд.¹

2012 йилда турар-жой массивларининг коммунал инфратузилмасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари дастурига асосан Андижон шаҳри, вилоятнинг шаҳар ва туманлари марказларида жами 18 та кўча қайта реконструкция қилинди. “Тақдиримсан, бахтимсан эокин ва обод Ватан!” шиори остида ўтказилган “Андижонни кўркем ва обод вилоятга айлантирайлик!” кўрик-танлови доирасида Олтинкўл туманида марказидаги Чинобод ва Янги ҳаёт кўчалари тантанали равишда фойдаланишга топширилди. Тадбиркорлар сармояси ва банк кредитлари ҳисобига 10 миллиард сўм маблағ сарфланиб 50 дан зиёд савдо, сервис, умумий овқатланиш шаҳобчалари бинолари, спорт иншоотлари ишга туширилди. 2012 йилда Қирғизистон билан чегарадош бўлган Хўжаобод туманида ҳам кенг

¹ <http://kun.uz/2013/12/25/tennisclub>

кўламли ишлар амалга оширилди. Мустақиллик байрами арафасида туман марказидаги Мирзо Улуғбек, Лайлак уя кўчалари таниб бўлмас даражада ўзгариб кетди. “Илгари кечкурунлари бу кўчалардан юргани одам кўрқарди,-- дейди меҳнат фахрийси Каримжон Усмонов.—Сабаби ўйдим-чуқур, кингир-кийшиқ, ёзда чанг, кузда тизза бўйи лой босадиган ушбу кўчалар коп-қоронғи бўларди. Уларнинг ўрнини энди равон йўллар эгаллади”. Ҳар икки кўчада энг ками икки қавватдан иборат бўлган кўркам ва мухташам бинолар қад ростлади.

Транспорт ҳаракатининг кўпайиши ҳисобга олиниб, светофор орқали бошқариладиган замонавий чорраҳага айлантирилди. “Андижон” аэропорти ҳудудида кенг кўламли қурилиш ишлари олиб борилди. Кўприк остидан тўғри аэропортга олиб боровчи янги йўл чиқарилди. Шаҳарнинг асосий кириш қисми бўлган Амир Темур кўчасининг аэропордан тортиб Навоий шохкўчаси билан кесишган чорраҳагача бўлган қисмида кенгкўламли реконструкция ишлари якунланди. Асфальт ётқизирилиб, ҳаракат ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида темир тўсиқлар ўрнатилди. Янги автобус бекатлари қурилди. Йўл четидаги кўп қавватли турар-жой бинолари таъмирланди. Ноқонуний қурилмалар олиб ташланиб, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ҳисобига ўзига хос меъморий ландшафт яратилди. Ушбу кўчада “Баркамол авлод” хийбони ташкил этилиб, бу ерда қадр ростлаётган маданий-маиший иншоотлар фойдаланишга топширилди. “Истиқлол” кўчасини шаҳарликлар дам оладиган кўркам хийбонга айлантириш борасидаги ишлар ҳам жадаллашди. Айни пайтда Андижоннинг асосий кўчаси ҳисобланган Навоий шохкўчасининг муҳандислик-коммуникация тармоқлари 84 йилдан сўнг янгиланди. Йўл кенгайтирилиб, унинг четидаги эскирган бетон ариқлар, симёғочлар янгисига алмаштирилди. Марказий банк олдидаги чорраҳа сатхи пасайтирилиб, автомобиллар ҳаракатининг равон бўлиши таъминланди.

2012 йилнинг ёзида Андижон вилоятида амалга оширилаётган қурилиш ва ободонлаштириш ишлари билан танишиш ва тажриба ўрганиш мақсадида республикаимиз вилоятларининг шаҳар ва туманлар ҳокимлари ва салоҳиятли

тадбиркорлар ташриф буюришди. Улар Андижон шахрининг “Ўзбекистон”, Бобур шохкўчаларида, болалар шаҳарчасида. Андижон туманидаги “Истиқлол” маҳалласи, “Камолот” кўчаси, шунингдек Олтинкўл ва Хўжаобод туманларида бўлишиб, бу ерларда олиб борилаётган кенг кўламдаги қурилиш ва бунёдкорлик ишларини кузатдилар. “Минг марта эшитгандан кўра бир марта бориб кўрган афзал,--дейди Навоий вилоятининг Хатирчи тумани ҳокими Ғофур Алиев.-Қурилишлар кўламини кўриб Андижонда юртини, ватанини севадиган фидоий инсонлар яшашлигига ишонч ҳосил қилдим. Улар давлатимиз сиёсатнинг асоси инсон манфаатлари, унинг бахт-саодати қаратилганлигини англаб етиб, ўзлари яшаётган жойни гулу-бўстонга айлантиришяпти. Бу ерга туманимиз тадбиркорларини ҳам олиб келганмиз. Улар ҳар бир ишни синчиклаб ўрганишяпти. Қайтиб боргач Андижон тажрибасини туманимизда кенг оммалаштирамиз”.

Учинчи ўн йилликка келиб Андижон том маънодаги улкан қурилиш майдонига айланди. Қайси шаҳар ва туманга, қишлоққа, маҳалла ёки гузарга борманг нимадир қурилаётганлигининг гувоҳи бўласиз. 2015 йилга бориб кенг кўламдаги бунёдкорлик ишлари ниҳоясига етгач мутлақо янги қиёфадаги Андижон дунёга юз кўрсатади. Юртимиздаги тинчлик ва осойишталик, мамлакатимиз, қолаверса вилоятимиз иқтисодиётининг гуркираб ривожланиши, кишиларимизнинг юксак яратувчанлик кайфияти ана шундай дейишимизга тўла асос бўла олади.

“Андижонни кўркам ва обод вилоятга айлантирайлик” шиори остида ҳар йили ўтказилаётган танлов яхши самара бермоқда. Ҳар қандай жамиятнинг яшаш тарзига бериладиган мезон—бу ободонлаштиришдир. Шу боис бу соҳада вилоятда муайян тизим яратилган. Вилоят раҳбари Аҳмаджон Усмонов ўз даврида катта фаҳр билан **“Андижонлик -одамжонлик”**, деб баҳо бергани ҳам бежиз эмас. Сўнгги вақтларда ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш андижонликларнинг доимий ва севимли юмуши бўлиб қолди.

Ҳукумат Дастурига биноан, намунавий лойиҳа асосида қишлоқларда янги турар жойлар барпо этиляпти. Ҳозирни ўзида Шаҳрихон, Асака, Олтинқўл туманларида 60 та ана шундай муҳташам иморатлар тикланди. Андижон туманидаги 57 та замонавий бинолар қурилиши якунланди. Андижон шаҳрининг Бобур, Ўзбекистон, Навоий, Университет шоҳ кўчалари йўл бўйларида 2-3 қаватли бинолар қад ростламоқда. Бу иморатларнинг пастки қаватлари хизмат кўрсатиш соҳалари учун ажратилмоқда. Шаҳардаги кўча ва йўллар янада кўркам ва гўзаллашиб бормоқда. 2010 йил май-июнида Республика Универсиадасининг ўтказилиши муносабати билан шаҳарликлар умумхалқ ҳашарлар ўтказиш йўли билан Андижон шаҳрининг янада обод, кўркам қилмоқдалар. Улар ёшларнинг бу спорт мусобақаси қатнашчиларига замонавий, ўзига хос шарқона меҳмондўслик хизматини кўрсатиш учун бу анжуманни, беллашувни, мусобақани юқори савияда ўтказиш учун бир ғайратига ўн ғайрат қўшиб чуқур ватанпарварлик, миллатпарварлик ҳис-туйғуси билан астойдил меҳнат қилдилар. Аҳмаджон Тугилович Усмонов айтганларидек “андижонликлар ватанпарвар, ҳалол, меҳнатқаш, қалби тоза инсонлар. Улар билан ҳамнафас бўлиб яшаб, астойдил ишлаб, муҳтарам Юртбошимиз белгилаб берган барча вазифаларни тўла уддалаймиз, албатта юзимиз доимо ёруғ бўлади, деб ишонаман. Чунки, ҳар бир раҳбарнинг вазифаси ўз халқига адолатли хизмат қилиш деб ҳисоблайман. Ҳаммамизнинг олий мақсадимиз бу -Юрт тинчлиги, Ватан равнақи, Халқ фаровонлигига эришиш.”¹

Андижон вилоятида 2009-2012 йилларда намунавий лойиҳалар асосида 1 минг 345 уй-жой барпо этилиб, фойдаланишга топширилди. ЎзАнинг хабар беришича, 2013 йилда замонавий 46 массивда 900 та уй қурилди. 2014 йилда эса 977 ана шундай уй барпо этилиши кўзда тутилган.

Намунавий лойиҳалар асосида барпо этилаётган уйлар ҳар томонлама юртдошларимизга манзур бўлмоқда. Табиий газ, ичимлик суви билан

¹ // “Андижоннома”, 2010 йил 17 март.

таъминланган, алоҳида оқова сув қудуғи ҳамда иситиш тизимига эга бундай уйлар қишлоқ аҳолисининг кўп йиллик орзу-умидларини рўёбга чиқаришга хизмат қилмоқда.

Вилоятдаги намунавий уй-жойлар қурилишида саксонта пудрат ташкилоти иш олиб бормоқда. Уйларни қуришда асосан Ўзбекистонда ишлаб чиқарилаётган қурилиш материалларидан фойдаланилмоқда. Бу эса уйларнинг таннархи арзон бўлишига сабаб бўлади.

Маълумки Андижон вилоятининг бошқа аксарият минтақаларига нисбатан олганда кичик ҳудуди ва ана шу ҳудудда зич яшовчи эли бор.

Муборак истиқлолимизнинг дастлабки беш йили тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш инфраструктурасини ярата бошлаш билан ватанимизнинг янги тарихидан ўрин олади. Шу жумладан Андижон вилояти мисолида ҳам.

Бунёдкорлик ишларини шартли равишда катта гуруҳга ажратамиз: мамлакат миқёсидаги ва вилоят даражасидаги. Аслида иқтисодиётнинг буюк оламида ҳар бир жараён икки гуруҳга тааллуқли бўлиши мумкин ва муқаррар. Демак, икки шарқли гуруҳ негизида учинчи доимий миқёс вужудга келади: ҳар қандай бунёдкорлик ишлари – аввалдан мавжуд тармоққа оид корхона қуриш, янги маҳсулот тури ишлаб чиқариш ўз-ўзидан халқаро меҳнат тақсимотининг таркибий қисмига айланади, дунёвий миқёс касб этади.¹

Вазирлар Маҳкамасининг мамлакатимизни 2013 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2014 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлисида Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов 2013 йилда қишлоқ ҳудудларидаги 353 массивда умумий майдони 1,5 миллион квадрат метр бўлган 10 мингта замонавий уй-жой қурилганини маълум қилди.²

¹ Ўзбекистон ҳудуди мустақиллик йилларида. Т.: “Шарқ” 1996 й. 16-17 бетлар

² <http://kun.uz/2014/01/22/namunaviyandijon>

1.4. Тиббий, маданий–маиший хизмат кўрсатишнинг ривожланиши

Ислом Каримов доим таъкидлаб келаётган эзгу фикрлардан бири– **“Ислохот ислохот учун эмас, аввало, инсон учун, унинг манфаатлари учун”**дир. Ана шундай эзгулик ишларни Андижон мисолида ҳам кўрамиз. Истиқлол йилларида андижонликларга тиббий, маданий–маиший хизмат кўрсатишнинг мазмун ва шакли ўзгарди. Хозирги кунда вилоятнинг қарийб 3 млн. аҳолисига 46 та шифохона, 390 та амбулатория поликлиника муассасалари хизмат кўрсатмоқда.

Давлатимизнинг устувор йўналишларидан бири бўлган оналик ва болаликни муҳофаза қилиш соҳасида изчил ислохотлар амалга оширилди. Республикада болаларнинг наслий ва туғма касалликларини олдини олиш мақсадида замонавий тиббий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган скрининг марказлар фаолияти натижасида охириги 10 йил давомида туғма касалликлар билан дунёга келувчи болалар сони 40%га камайди. Хорижий инвестиция лойиҳалари доирасида туғруқ муассасалари 2 млн. доллари қийматида замонавий тиббий асбоб-ускуналар билан таъминланди.

Республикада замонавий тиббиёт ускуналари билан жиҳозланган юқори малакали тиббий ёрдам кўрсатувчи 10 та ихтисослаштирилган тиббиёт марказлари ташкил этилди. Вилоятда ҳам ҳар бир шаҳар ва туманларда марказнинг субфилиаллари ташкил этилди.

Соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштириш муҳим йўналишлардан биридир. Соғлиқни сақлаш муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тасдиқланган Инвестиция дастурларига мувофиқ 2011 йилда соғлиқни сақлаш тизимига қурилиш-реконструкция ишларини амалга ошириш учун 136 млрд. сўм ажратилди. 2012 йил Инвестиция дастурига кўра эса соғлиқни сақлаш объектларини қуриш ва реконструкция қилиш учун 256 млрд. сўм маблағ йўналтирилди.

Оқибатда соғлиқни сақлаш тизимида амалга оширилган ислохотлар натижасида 1990 йилдан 2010 йилгача бўлган даврда Ўзбекистонда аҳолининг ўртача умр кўриши 67 ёшдан 73,1 ёшгача, жумладан аёллар орасида 70 ёшдан 75,4 ёшгача узайди, оналар ҳамда гўдакларнинг ўлими 3 маротабага қисқарди.

Соғлиқни сақлаш тизимида олиб борилган ислохотлар натижасида эришилган ютуқлар Халқаро ташкилотлар томонидан юқори даражада баҳоланиб келинмоқда. 2007 йилда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан ўзбек миллий тиббиёт модели бошқа мамлакатларга намуна деб тавсия этилди. Бунда андижонлик тиббиёт ходимларининг ҳам хизмати каттадир.

Бунинг яна бир исботи Президентимиз ташаббуси билан 25-26 ноябрь кунларида Республикамизда “Ўзбекистонда она ва бола саломатлигини муҳофаза қилишнинг миллий модели: “Соғлом она–соғлом бола” Халқаро симпозиумини ўтказилганлигидир. Мазкур симпозиумда 37 та мамлакатдан 207 нафар хорижий меҳмонлар, хорижий мамлакатларнинг 19 та соғлиқни сақлаш вазирлари ва вазир ўринбосарлари, қатор етук клиникалар ва марказлар директорлари ва мутахассислари, жумладан 14 та академик, 147 та профессор қатнашдилар.

Амалга оширилаётган ижобий ишлар билан бир қаторда ўз ечимини кутаётган қатор муаммолар мавжудлигини инобатга олиниб, мазкур масалалар ечими бўйича таклифлар тайёрлаш мақсадида Президентнинг 2011 йил 18 июлдаги Ф-3676-сон фармойиши, 2011 йил 28 ноябрдаги Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилишни янада чуқурлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1652-сонли қарори муҳим аҳамият касб этди. Фармойиш ва қарор асосида соғлиқни сақлаш тизимидаги ислохотларнинг натижадорлиги танқидий таҳлил қилинди, тегишли таклифлар киритилди.

Президентининг бу қарорлари соғлиқни сақлаш соҳасини ислоҳ қилишни чуқурлаштириш юзасидан аввал қабул қилинган қарорларнинг изчил, мантиқий давоми эди.

Шуни таъкидлаб лозимки, соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш чоратадбирларини изчил амалга ошириш натижасида вилоятимизда—бирламчи тиббий-санитария ёрдамини кўрсатувчи қишлоқ врачлик пунктлари, туман (шаҳар) тиббиёт бирлашмалари, вилоят кўп тармоқли тиббиёт марказларидан бошлаб, мураккаб юқори технологияли тиббий хизматлар кўрсатувчи Республика ихтисослаштирилган тиббиёт марказларигача барча даражаларни камраб олган аҳолига тиббий ёрдам кўрсатишнинг яхлит ташкилий тузилмаси яратилганлигини гувоҳи бўлмоқдамиз.

Сўнгги ўн йилда Республикада даволаш-профилактика муассасаларини модернизация қилиш ва энг замонавий лаборатория, ташхис ва даволаш ускуналари билан жиҳозлашга 750 миллион АҚШ долларидан ортиқ миқдорда бюджет маблағлари йўналтирилди ва имтиёзли кредитлар ҳамда грантлар жалб қилинди. Мустақиллик йилларида соғлиқни сақлаш соҳасига қилинган харажатлар 3,6 баравар ўсди ва бу ялпи ички маҳсулотга нисбатан қарийб 4,0 фоизни, мамлакатнинг Давлат бюджетида эса 15,7 фоиздан ортиқни ташкил қиляпти.

Аҳолининг, айниқса сил, гепатит, турли юқумли хасталиклар билан умумий касалланиш даражаси сезиларли равишда пасайди.

Болалар ўртасида касалликларни олдини олиш борасида ҳам қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва ЮНИСЕФ ҳамкорлигида 6 ойликдан 5 ёшгача бўлган болаларни соғломлаштириш мақсадида “Соғлом бола ҳафталиги” мунтазам ўтказилмоқда.

Мазкур ҳафталик доирасида ЮНИСЕФ томонидан 2,6 миллиондан зиёд 6 ойликдан 5 ёшгача бўлган болалар учун етказиб берилган А витамини саплементацияси олиб бориляпти. Шу билан бирга, Соғлиқни сақлаш вазирлиги етук мутахассисларнинг вилоятларга ташрифини ташкиллаштириш орқали туғриқ ёшидаги аёллар, ўсмир қизлар ва болаларни соғломлаштириш бўйича тадбирлар комплексини амалга оширилмоқда.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда болалик ва оналикни муҳофаза қилиш, кўкракдан эмизишни қўллаб-қувватлаш ва кенгайтириш, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш ва ташкил этиш чора-тадбирлари фаол амалга оширилмоқда. Аҳолини овқатланишини яхшилаш ва микронутриент етишмаслигини олдини олиш ва бартараф этиш бўйича “Йод етишмаслиги касалликлари профилактикаси тўғрисида” (2007й.) ва “Аҳоли ўртасида микронутриент етишмаслиги тўғрисида”ги (2010й.) Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 23 ноябрдаги “Аҳоли ўртасида микронутриент етишмаслиги профилактикаси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни амалга ошириш чора-тадбирлар ҳақида”ги 260-сонли қарорлари ҳамда дастур ва лойиҳалар тadbик этилмоқда. Жумладан:

- ҳаёт учун муҳим бўлган микронутриентларни саплементацияси: фертил ёшдаги аёллар ва ўсмир қизлар орасида–темир моддаси ва фоле кислотаси, 2 ёшгача бўлган болалар ўртасида–темир моддаси, 6 ойдан 5 ёшгача бўлган болалар ўртасида–А витамини;

- озиқ-овқат маҳсулотларини бойитилиши (фортификация)—овқат тузини йодлаш, минераллар ва витаминлар билан I-навли бўғдой унини бойитилиши;

- аҳоли ўртасида тўғри оқатланиш ҳамда микронутриент етишмаслиги натижасида келиб чиқадиган ҳолатларини олдини олиш бўйича тушунтириш ва тарғибот ишларини олиб борилмоқда.

Амалга оширилаётган барча тадбирлар паст бўйлилик, туғма аномалиялар, микронутриентлар етишмаслиги билан боғлиқ бўлган касалланиш ҳолатларининг камайишига олиб келади ва бу ўз навбатида оналар ва болалар ўлими кўрсаткичларининг тушишини таъминлайди.

Мустақилликнинг илк йилларидан бошлаб, Президентимиз ва давлатимиз томонидан ўсиб келаётган ёш авлодни жисмонан соғлом ҳамда ақлан етук бўлиб вояга етишлари учун барча шарт-шароит ва имкониятлар яратилмоқда. Мазкур жараёнларни узлуксиз давом эттириш мақсадида Ўзбекистон бозор иқтисодиётининг барча босқичларида эзгу мақсад ва режалар, кучли ижтимоий сиёсат ўзининг тараққиёт дастурига асосланган ҳолда олиб

борилмоқда. Ушбу сиёсатнинг ёрқин намунаси сифатида соғлиқни сақлаш тизимида олиб борилаётган кенг қамровли ислохотларни мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Унинг асосий йўналишларидан бири оналик ва болаликни муҳофаза қилиш масалаларида янги концептуал ёндошувлар бўлиб, улар соғлом авлоднинг дунёга келиши ва тарбияланишига доир барча шароитларнинг яратилишига йўналтирилгандир.

Бугунги кунда, Ўзбекистон каби вилоятимизда ҳам кенг миқёсда соғломлаштириш тадбирлари олиб борилмоқда. Бундан кўзланган асосий мақсад–“Соғлом она–соғлом бола” мақсадига эришишдир. Андижон вилояти соғлиқни сақлаш тизимида аҳоли ўртасида тиббий саводхонликни ошириш, соғлом турмуш тарзи тамойиллари ва соғлом оилани шакллантириш борасида қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Вилоятда 7-апрель “Бутунжахон саломатлик куни” оммавий тадбир сифатида нишонланмоқда. Ушбу тадбирда бошқарма тизимидаги тиббиёт муассасаларида Республика соғлиқни сақлаш вазирлиги тасарруфидаги республика ихтисослашган илмий-амалий тиббиёт марказлари (Республика акушерлик ва гинекология, педиатрия, онкология, фтизиатрия ва пульмонология, травматология ва ортопедия илмий амалий марказлари, Республика перинатал маркази, Республика ОИТСга қарши кураш маркази), Андижон Давлат тиббиёт институти, вилоят муассасаларининг мутахассислари иштирокида 13 та соҳа ходимлари учун мастер класслар ўтказилди. Жами мастер классларда 1025 нафар мутахассислар иштирок этдилар. 740 та умумтаълим мактаблари, 129 та касб-хунар коллежлари ҳамда академик лицей ўқувчилари ўртасида саломатлик кунига бағишланган соғлом турмуш тарзи тамойилларига мавзусидаги диктантлар ва иншолар ёзиш бўйича танлов ўтказилди. Тадбир давомида театрлаштирилган сахна кўринишлари орқали соғлом турмуш тарзи тамойиллари аҳолига намоиш этилди.

Инсонларни вафотидан сўнг хотирлаш, ҳаётлигида кадрлаш бу инсоннинг буюк фазилатларини хис қилган ҳолатда 9 май “Хотира ва кадрлаш куни”ни тиббий соҳасида узоқ йиллар намунали фаолият кўрсатиб,

бошқаларга ўрнатилган марҳум ва марҳума тиббиёт ходимлари ҳаётини эслаш, ёш ходимларга ўрнатилган қилиб кўрсатиш ҳамда ҳозирда нафақада бўлган нуроний фахрий тиббиёт ходимларини босиб ўтган йўлини ибрат мактаби эканлигини шогирдларига кадрлаш аниқана тусига айланди. Ўтган давр мобайнида 21 нафар марҳумлар ва 27 нафар меҳнат фахрийлари учун “Инсон кадри улуғ–хотираси муқаддас” номи билан театрлаштирилган байрам тадбири ўтказиб келинмоқда.

1 июнь халқаро болаларни ҳимоя қилиш кунига бағишлаб, “Ҳар бир фарзандга меҳр, эътибор!” шиори остида тиббиёт ярмаркаси ўтказилиб келинмоқда. Ушбу тадбирларда нафақат болалар балки, уларнинг оила аъзолари ҳам саломатлиги юзасидан тиббий текширувлардан ўтказилиб, керакли маслаҳатлар берилмоқда.

Ўқувчи ва ёш спортчиларга кўрсатилаётган тиббий хизмат сифати таҳлил қилинганда шаҳар бўйича 56586 нафар ўқувчилар бўлиб, шуларнинг 56473 нафари (99.8%) тиббий кўрикдан ўтказилиб, I-саломатлик гуруҳига 93653 нафари (60.3%), II-саломатлик гуруҳига 19596 нафари (34.7%), III-саломатлик гуруҳига 2767 нафари (4.9%) ажратилди. Шулардан мунтазам равишда спорт билан шуғулланган болаларда жисмоний ривожланиш кўрсаткичлари ўрганилганда оғирлик индекси 26.7 фоизни ташкил қилиб, ўтган йилга нисбатан 3.3 фоизга, бўйи 138.6 см ни ташкил қилиб ўтган йилга нисбатан 2.5 смга, кўкрак айланиши 68.8 смни ташкил қилиб ўтган йилга нисбатан 2.3 смга ортганлиги аниқланди. I-саломатлик гуруҳидаги болалар сони 60.3 фоизни ташкил қилиб, ўтган йилга нисбатан 4.4 фоизга ошган ҳолда II-саломатлик гуруҳидаги болалар сони 34.7 фоизни ташкил қилиб ўтган йилга нисбатан 3.4 фоизга камайди, III-саломатлик гуруҳидаги болалар сони 4.9 фоизни ташкил қилиб ўтган йилга нисбатан 1.1 фоизга камайди

Болаларни спортга жалб қилиниши натижасида 2011 йил якунлари билан саломатлик гуруҳларидан I-мутлоқ соғлом болалар 2011 йил 3 ойлик билан 60,3% ни ташкил этиб, 4,4% га ортиш кузатилди, II-саломатлик гуруҳидаги болалар 2011 йил 3 ойлик билан 34,7% ни ташкил этиб, 3,4% га, III-саломатлик

гурухига 2011 йил 3 ойда 4,9% ни ташкил этиб, 1,1% га камайиш кузатилган. Касалликлар динамикаси бўйича 2011 йил 3 ойга нисбатан ЎРВИ 19,8% га, пневмония 24,5% га, бронхит 32,6%, скалиоз 12,1% га камайиш кузатилди. Республика соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан 2011 йилда тасдиқланган "Баркамол авлодни шакллантиришда жисмоний тарбия ва спортнинг тиббий асослари" услубий қўлланмаси шаҳар тиббиёт бирлашмаси тизимида 9 донга келтирилиб, улардан 2 донаси ўзбек тилида, 7 донаси рус тилида чоп этилиб, барча даволаш профилактикаларига тақсимот қилинди.

Болаларни спорт бўйича олиб борилаётган ишлар оммавий ахборот воситаларида, яъни Андижон телерадиокомпанияси, Ўзбекистон спорт каналида ёритиб берилди.

Умуман олганда Ўзбекистон минтақаларида, жумладан Андижон вилоятида амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари кўлами ва мазмуни шу қадар кенгки янгилашни микёси ҳоҳ у катта ҳоҳ у кичик бўлсин, ўзига ҳос кадр қимматга эга, ўзига муносиб талқин талаб этади. Албатта иқтисодчи, сиёсатшунос, жамиятшунос олимларимиз тегишли, назарий-амалий яқунлар чиқарадилар. Ҳозирча бунёдкорлик манзилларига бир-бир ташриф буюрамиз. "ЎЗДЭУ авто" қўшма корхонаси тўла қувват билан ишлай бошлагач йилига икки юз минг донга енгил автомобиллар ишлаб чиқарила бошлади.¹

Ўзбекистон мустақиллик йилларида тиббиёт соҳасида кенг қамровли туб ислохотларни амалга оширди, янги ва улкан ютуқларни қўлга киритди. Яқинда жаҳондаги энг нуфузли халқаро ташкилот—"Save the children" ("Болаларни асрайлик") ташкилоти томонидан тузилган жаҳон рейтингида болаларни саломатлигини мустаҳкамлаш борасида Ўзбекистон катта ғамхўрлик кўрсатилаётган энг илғор етакчи ўн мамлакат қаторига киритилди. Биласизми, бу ҳолис халқаро эътироф Ўзбекистон инсон, унинг манфаати йўлида ғамхўрлик кўрсатаётган давлат эканини англатади.

¹ Ўзбекистон ҳудуди мустақиллик йилларида. Т.: "Шарқ" 1996 й. 18-бет

II БОБ. ТАЪЛИМ СОҲАСИДА БУНЁДКОРЛИК ИШЛАРИ

2.1. Олий таълимнинг ривожланиши ва бунёдкорлик

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йилнинг 20 май кунги “Олий таълим муаассаларининг моддий техник базасини мустахкамлаш ва юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чоратадбирлари тўғрисида”ги ПҚ 1533-сонли қарори қабул қилинди. Ушбу қарорга асосан университетда 9 та объектда катта кўламдаги ишлар амалга оширилди.

Жумладан: 3 та янги қурилиш

2012 йилда янги 1000 ўринли ўқув биноси қурилиб, 11376,8 млн сўмлик қурилиш таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Ушбу бинога 254.4 млн сўмлик жиҳозлар олиб келинди.

2012 йилда худди шунингдек 18x36 ўлчамдаги янги спорт зал биноси қурилиб, ушбу бинони қуриш учун 1540.1 млн сўм маблағ сарф этилиб, 52.4 млн сўмлик жиҳозлар олиб келинди.

2014 йилда 500 мингта китоб фондига эга бўлган АРМни ўз ичига олган 500 ўринли физика-математика факультетининг ўқув биносини янги қуриш учун 8164.9 млн сўмлик қурилиш таъмирлаш ишлари бажарилган.

6 та объектда реконструкция ва капитал таъмирлаш ишлари амалга оширилди.

2012 йилда Анисий кўча 4-манзилда жойлашган 4-сонли талабалар турар жойи биносида 2282.2 млн сўмлик реконструкция ишлари олиб борили, 217.3 млн сўмлик жиҳозлар олиб келинди.

Худди шунингдек хорижий тиллар факультетининг 2-сонли ўқув биносида 1305.6 млн сўмлик капитал таъмирлаш ишлари амалга оширилиб, 129.9 млн сўмлик жиҳозлар олиб келинди.

2013 йилда юқоридаги қарор асосида университетнинг 1600 ўринли асосий ўқув биносида 8559.0 млн сўмлик реконструкция ишлари амалга оширилди.

- Хорижий тиллар факультетининг 500-ўринли 1-сонли ўқув биносида ҳам 2704.9 млн сўмлик реконструкция қилиш ишлари амалга оширилди.

-Хорижий тиллар факультетининг 224-ўринли 6-сонли талабалар турар жойи биносида ҳам 2099.1 млн сўмлик реконструкция қилиш ишлари амалга оширилди.

- Хорижий тиллар факультетининг 320 ўринли 5-сонли талалбалар турар жойи биносининг капитал таъмирлаш учун 2 626.9 млн сўмлик қурилиш таъмирлаш ишлари амалга оширилди.

Ушубу биоларни жиҳозлаш бўйича жами 388.76 млн сўм маблағ сарф этилиб шундан:

202, 758 млн сўм 1600 ўринли ўқув биноси

95.25 млн сўм Хорижий тиллар факультетининг 1-сонли ўқув биносини биноси;

90,755 млн сўм Хорижий тиллар факультетининг 6-сонли талабалар турар жойи биноси учун сарф этилди.

Андижон давлат университетининг моддий техник базасини кенгайтириш мақсадида таъминот бўлими томонидан 2014 йил II- чорагида университет моддий техник базасини янада мустаҳкамлаш мақсадида, компьютер синфи хоналари, талабалар ҳамда профессор-ўқитувчиларга, ўқув ва идора ишларига керакли бўлган аудиториява хоналарга ва факультет кафедраларига қуйидаги ўқув лаборатория ва Pentium-IV русумли компьютер техникалари 587 комплект бўлиб, умумий суммаси 922 млн сўмлик, проектор экрани 115 та 76 млн сўмлик, наушник 208 та 9 млн сўмлик жиҳозлар олиб келинди. Электрон доска 16 дона 30 млн сўмлик, компьютер проектор (махсус) 16 дона 42 млн сўмлик, пректор 67 дона 76 млн сўмлик оргтехника воситалари олиб келинди.

Жами 2012,2013,2014 ўқув йиллари давомида университетда 40659.5 млн сўмлик қурилиш таъмирлаш, 1 427,6 млн сўмлик жиҳозлаш ҳамда 1 155 млн сўмлик оргтехника воситалари олиб келинди. Ҳаммаси бўлиб 43242.1 млн сўмлик маблағлар жалб этилди.

Ҳозирги кунда барча компьютерлар соз ҳолда ишламоқда ва университетда ўқийдиган 7548 нафар талабанинг ҳар 100 нафарига 13 донадан компьютер тўғри келади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Ўзбекистон Республикаси Президентининг 20.05.2011 йилдаги “Олий таълим муассасаларини моддий техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ 1533-сонли қарори асосида 2011 йил янги бино қурилиш ишлари бошланиб, 2012 йил бинони қуриб топширилди. Бино 4 каватли, умумий майдони 8800 м², фойдали майдони 7344, бинода аудиториялар сони 42 та, информатика хонаси 5 та, компьютерлар сони 78 та, 2 та лингафон хоналари мавжуд.. Университетининг асосий ҳудудида 11 376,8 млн сўмлик қурилиш таъмирлаш ишлари амалга оширилиб, 1000 ўринли янги ўқув биносини қуриб битказилди. Ушбу бинога 280.517 млн сўмлик жихозлар олиб келинди. Бинога Тарих ва ижтимоий фанлар ҳамда Бошланғич таълим факультетлари жойлаштирилди.

Андижон шаҳар университет кўча 129 манзилдаги 2-сонли Спорт ўқув биноси бўйича:

Спорт ўқув биноси 1984 йилда қурилган умумий майдони 2440 м², фойдали майдони 2200 м², бинода 10 та ўқув аудиторияси, 1 та 48x24 ўлчамли спорт зал биноси, 1 та кураш зали, 1 та тренажор зали, 12 та ёрдамчи хоналар жойлашган. ҳудудда 25x50 ўлчамдаги очиқ сузиш хавзаси мавжуд. «Универсиада-2013» минтақавий спорт мусобақаларини ўтказиш ишларига тайёргарлик кўриб, хавфсизликни таъминлаш, бинони қўшимча жиҳозлаш ҳамда тозалов ишларига катта эътибор берилиб, 9-10 апрель кунлари тадбир муваффақиятли ўтказилди.

Бинони янги ўқув йилига ва куз-қиш тайёрлаш мақсадида спорт зал ва спорт ўқув биносидаги 810 м² ташқи фасад қисмларини таъмирлаш режалаштирилган эди. Амалда 860 м² бинони ташқи фасад қисмлари жорий таъмирланиб эмульсия бўёқлари билан бўялди. Спорт биносида 100 м ташқи

иссиқлик тизимини жорий таъмирлаб изоляция қилиш режалаштирилган эди. Амалда 104 м иссиқлик тизими жорий таъмирланиб, изоляция қилиш ишлари амалга оширилди.

Университетнинг жисмоний маданият факультетига қарашли спорт зал биносини том қисмини шифер билан ёпиш мақсадида реконструкция қилинган бинолардан бузиб чиқарилган стропила ва ёғоч шифер материалларидан фойдаланиб 1000 м² ортиқроқ том қисмлари ёпилди.

Университет асосий худудидаги спорт иншоатлари ўрамида янги қоровулхона биносини, реконструкция қилинган бинолардан чиққан қурилиш материалларидан фойдаланиб хашар йўли билан қуриб битказилди.

2.2. Халқ таълими ва ўрта махсус таълимга қаратилган эътибор

Собиқ Советлардан бизга эгри-бугри тор кўчалару, гувала ва хом ғиштан, хатто пахсадан қурилган пастқам иморатлар меърос бўлиб қолганди. Катакдек келадиган тор ҳовлида уч-тўртта оиланинг биқиниб яшаши оддий ҳолга айланганди. 1991 йилдан бошлаб вилоятда аҳолининг турмуш шароитини яхшилаш мақсадида кенг кўламли ишлар амалга оширила бошланди. Эҳтиёжманд оилаларга янги ер участкалари бўлиб берилди. Ҳудудларда қурилиш материаллари, жумладан пишиқ ғишт, оҳак ишлаб чиқариш рағбатлантирилди. Россиянинг қарағайига кўз тикиб турилмасдан ёғоч материалларини кўпайтириш мақсадида саноат теракчилигини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилди. Ҳукуматимиз қарорига асосан Улуғнор, Бўз, Балиқчи, Избоскан, Пахтаобод туманларида юзлаб гектар янги теракзорлар барпо этилди. Мустақилликнинг дастлабки ўн йиллиги(1991-2001 йиллар)да вилоятда жами 7180,1 минг квадрат метрдан иборат бўлган уй-жойлар қурилди. Кишилар саломатлигини муҳофаза қилишни яхшилаш мақсадида жойларда 16.5 минг қатновга эга бўлган амбулатория-поликлиника муассасалари қурилди.

Мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб “Обод юртда пок инсонлар яшайди” шиори остида ободонлаштиришга, йўллар қуришга катта эътибор қаратила бошланди. Андижон-Балиқчи, Андижон-Улуғнор, Андижон-Қува йўналишидаги автомобиль йўллари тўлиқ қайта реконструкция қилиниб, уларнинг икки четига темир-бетон ариқлар ўрнатилди, пиёдалар йўлакчалари ташкил этилди. Айти пайтда йўл ёқаларида хашар йўли билан кенг кўламли ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилди, гулзорлар ташкил этилди. 1999 йилга келиб вилоят бўйича жами 852 километрдан иборат автомобиль йўлларида 4 миллиард сўмликдан зиёд қурилиш ва таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Андижонлик йўлсозлар аср қурилиши деб номланган Қамчиқ довонида ҳам фидоилик кўрсатишди. Улар Қамчиқ ва Резак тунеллари оралиғидаги 11

километрли йўлни барпо қилишди. Қурилишда 1200 нафардан зиёд андижонлик йўлсозлар фаол иштирок этдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2009 йилнинг 3 августидаги “Қишлоқ жойларда уй-жой қурилишини кенгайтиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПК-1167-сонли қарори Андижон шаҳрида бошланган бунёдкорлик ишларининг бутун вилоятга кенг ёйилишига асос бўлиб хизмат қилди. Сентябрь ойида Тошкент шаҳридаги “ЭкспоМарказ”да ўтказилган кўргазмада “Қишлоққурилишлойиҳа” институти томонидан қишлоқ жойларда қуриладиган уйларнинг намунавий лойиҳалари намойиш этилган эди. Уларнинг орасидан вилоят иқлим шароитига мос келадиган 7 та лойиҳа танлаб олинди. 13 октябрь куни бир вақтнинг ўзида Асака туманидаги “Ниёзботир”, Олтинкўл туманидаги “Иттифок”, Шаҳрихон туманидаги “Абдубий” қишлоқларида намунавий лойиҳалар асосида жами 60 та бир ва икки қаватли уйларни қуриш бошлаб юборилди. Фуқаролар томонидан уй қийматининг 25 фоизи тўлангач “Қишлоқ қурилиш банк” томонидан 15 йил муддатга, йилига 7 фоизли имтиёзли кредитлар ажратилди. 3 миллиард 332 миллион сўм маблағлар ўзлаштирилиб, 6547 квадрат метр уй-жойлар фойдаланишга топширилиши таъминланди.

2010 йили 60 та оила янги уйларга кўчиб ўтди. 2010 йил дастурга биноат вилоятда 620 та уй-жой қурилиши режалаштирилган бўлиб, 2010 йил якуни билан 620 та 73913 квм уй-жойлар фойдаланиш учун топширилиши таъминланган ҳамда 37 млрд 668 мил. сўм маблағлар ўзлаштирилган. Шундай қилиб Президентимиз ғояси ва ташаббусига кўра қишлоқда бошланган эзгу ҳаракат Андижонда ўзининг дастлабки натижасини берди. Бу қишлоқ ҳаётининг савияси ва маданиятини ошириш борасидаги ислохотларнинг олий босқичи эди. Президентимиз И.Каримов 2010 йилнинг 26 май куни Олтинкўл туманидаги “Иттифок” МФЙда қуриб битказилган ана шундай уйларни бориб кўрди. “Намуна гулшани” фермер хўжалиги раҳбари Асалхон Расулова хонадонига кириб, бу ердаги шарт-шароитлар билан танишди. “Инсон фақат ўзини ёки фарзандини эмас, балки етти пуштисини ўйлаб уй қуриши керак, -

деди юртбошимиз Асалхон опа билан қилган суҳбати чоғида. У ховлининг бироз торлигини айтиб, мутахассисларга кейинги уйларни қуришда автомашина учун ёпиқ жой ажратиш, кириш йўлагини кенгайтириш таклифларини билдирди.

2010 йилга келиб Андижон улкан қурилиш майдонига айланган эди. Президентимиз Хўжабод туманида янги очилган савдо мажмуаси(2009 йилда вилоят бўйича жами 8 та савдо мажмуаси қурилди), Андижон шаҳридаги болалар шаҳарчаси, Шўрбулоқ спорт мажмуаси билан танишар экан, вилоятда олиб борилаётган бунёдкорлик ишларига юқори баҳо берди. “Андижонда биронта жой, биронта кўча йўқки, қурилиш кетмаган бўлса,-деди у Шўрбулоқдаги футбол коллеж-интернатда бўлганида.-Халқ ўзи яшайдиган жойни обод қиляпти. Буни катта уйғониш деса бўлади. Мен президент бўлиб уларни бағримга босишим, елкамда кўтаришим керак... Давлат Андижонга ёрдам бериши керак ва шарт!”

Орадан кўп вақт ўтмай, яъни 2010 йилнинг 18 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Андижон вилоятида турар-жой массивлари учун 2011-2015 йилларда коммунал инфратузилмасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1355-сонли қарори чиқди. Ушбу қарорга асосан вилоятда коммунал инфратузилмани ривожлантириш мақсадлари учун **1 триллион 396 миллиард 96 миллион сўм** маблағ ажратилди. Ишлаб чиқилган дастурга кўра ушбу маблағ уй-жойларни барпо этиш, ички йўлларни қуриш ва мавжудларни таъмирлаш, чорраҳаларни реконструкция қилиш, тоза ичимлик суви, сув оқова, табиий газ тармоқларини қуриш ва таъмирлашга йўналтирилди. Дастурда Андижон шаҳрида автомобиль кўприги қуриш, анжуманлар саройини бунёд этиш, футбол коллеж-интернати учун ўқув корпусини тиклаш, “Халқлар дўстлиги” стадионини реконструкция қилиш, йўналишларда қатнаш учун 200 донна автобус сотиб олиш ҳам кўзда тутилган.

Вилоят аҳолиси учун ўта муҳим ҳисобланган ушбу тарихий қарор Андижонни тараққиётнинг янги босқичига олиб чиқди. Комил Яшин кўчасидаги бино ва иншоотлар қурилиши янада жадаллашди. Тоза ичимлик

суви, сув окова, табиий газ ва электр энергияси тармоқлари қайтадан тикланди. Йўл замон талаблари даражасида кенгайтирилиб, унинг икки четида пиёдалар йўлакчалари ташкил этилди. Харакат ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида йўлнинг ўртасига Андижонда биринчи бор темир панжаралар ўрнатилди. Ҳавфли бўлган юқори кучланишдаги симёғочлар олиб ташланди. Арча ва каштан кўчатлари экилиб, яшил ҳудудлар ташкил этиш орқали кўчанинг меъморий ландшафи яратилди. Бу ерда бошланган ҳаракат шаҳарнинг бошқа ҳудудларига, вилоятнинг бир қатор туман марказларига кўчди.

2011 йилда ҳам вилоятда инсон манфаатларига қаратилган ислохотлар изчил давом эттирилди. Андижон вилоятида 2011 йил дастурига биноан тасдиқланган манзилли рўйхатга киритилган 37 та аҳоли яшаш масканларида 665 та уй-жойлар, (94535 квм) қурилиб фойдаланишга топширилди. Ана шу барча 665 та фойдаланишга топширилган уй-жойларга 665 та хўжаликни кўчиб ўтиши таъминланди. Комил Яшин кўчасидаги қурилишлар нихоясига етказилиб, мутлақо янгича бўй кўрсатган ушбу кўчага “Ўзбекистон” номи берилди. 21 май куни бу ерда ташкил этилган “Ободлик кўнгилдан бошланади” фестивали кўчанинг очилиш тантаналарига уйғунлашиб кетди. Тантанада иштирок этиш учун Андижонга ҳукумат вакиллари, таниқли ёзувчи ва шоирлар, санъаткорлар, хорижлик меҳмонлар ташриф буюришди. Янги кўчани томоша қилиш учун вилоятнинг барча ҳудудларидан минглаб одамлар оқиб кела бошлашди. Вилоят ҳокими А.Усмонов тантана иштирокчиларини янги кўчанинг очилиши билан табриклади. Гуллар билан безатилган равон кўчадан биринчи бўлиб янги модификациядаги ўзбек автомобиллари кортежи ўтди. Ранго-ранг мушаклар отилиб, йиғилганлар бу ерда қад ростлаган маҳобатли иншоотлар билан танишдилар.

Санъаткорлар, фольклор-этнографик дасталарнинг қатнашчилари томонидан 20 та жойда концерт дастури намоиш қилинди. Рассомлар, хунармандлар ўз кўргазмалари билан қатнашишди. Спортчиларнинг чиқишлари ташкил этилди. Ўзбекистон шох кўчасини очилишида йиғилган андижонликлар оқими шу қадар улкан эдики, уни Каъбани зиёрат қилаётган

мусулмонлар тўлқинига ўхшатиш мумкин эди. Бундай улкан одамлар йиғини Андижон диёрида биринчи бўлса керак. Шу боис барча андижонликлар завкушавка тўлиб, юртига бўлган меҳри янада ортди. Шу куни Боғишамолдаги Бобур номидаги миллий боғда аския базми, палов сайли ташкил этилди. Кечга бориб Навоий номли маданият ва истирохат боғи ёзги амфитеатрида республиканинг таниқли санъаткорлари иштирокида катта галла-концерт намойиш қилинди. “Ўзбекистон” кўчасининг очилиши Андижонда бошланган улкан бунёдкорлик ишларининг илк дебочаси сифатида тарих зарварақларидан мустаҳкам жой олди.

Республикаимиз Президенти И.Каримов 2011 йилнинг 30 сентябрь-1 октябрь кунлари вилоятда ижтимоий-иқтисодий соҳалардаги ислохотларнинг бориши билан танишиш мақсадида яна Андижонга келди. Андижон туманидаги “Ўрикзор” массивидаги Камолот кўчасида намунавий лойиҳалар асосида қурилган якка тартибдаги турар-жой биноларини бориб кўрди. Мустақилликнинг 20 йиллик байрами арафасида бу ерда 82 та шинам уй-жойлар ҳамда мусиқа ва санъат мактаби қуриб фойдаланишга топширилган эди. Юртбошимиз “Омад-97” фермер хўжалиги раҳбари Омадхон Ҳамидова хонадонига кириб, у билан янги уйнинг афзалликлари ҳақида суҳбатлашди. 2010 йили Олтинкўл туманидаги “Иттифоқ” МФЙда қурилган намунавий уйлар билан танишган Президентимиз ушбу уйларнинг шароитини янада яхшилаш бўйича бир қатор таклифлар билдирган эди. Янги уйларни қуришда ана шу таклифлар инобатга олинди. Жумладан, ховли-жой 4 сотихдан 6 сотихга кенгайтирилди. Лойиҳага иккита машина сиғадиган ёпиқ жой қуриш киритилди. Кириш йўлаклари кенгайтирилди. Ховлидан ариқча оқиб ўтадиган бўлди. Энг ками 20-30 та уйдан иборат бўлган бундай маҳаллаларда савдо ва сервис хизматлари кўрсатувчи инфратузилма ҳам бунёд этилди.

Юртбошимиз сафари чоғида “Ўзбекистон” кўчаси билан танишар экан шундай деди: **“Европадаманми ёки Ўзбекистоннинг қадимий марказида турибманми деб хайратга тушяпман. Бундай ишларни амалга ошириш ҳамманинг ҳам қўлидан келмайди. Шунинг учун андижонликларга**

қойил қолиб, қурувчиларга миннатдорчилигимни билдираман. Уларга қарата айтмоқчиман: сизларга Оллоҳнинг ўзи мададкор бўлсин, чарчаманглар!”

Тўғри, бунёдкорлик андижонликлар учун аجدодлардан қолган меросдир. Унинг узоқ тарихи мобайнида кўплаб қурилишлар ва ободонлаштиришлар амалга оширилган. Лекин, мустақиллик даврида айниқса кейинги 6-7 йил ичида шундай улкан ва кенг кўламли қурилиш ва ободонлаштириш амалга оширилдики, бундай бунёдкорлик Андижоннинг на қадимий, на ўрта асрлар, на чор Россияси мустамлакачилиги, на совет мустабид тузуми даврида амалга оширилмаганлигига узоқ ва яқин тарихимиз шохиддир.

Андижондаги ҳозирги ва келажак авлод учун хизмат қиладиган маҳобатли, ҳам миллий, ҳам замонавий меъморчиликни ўзида мужасам этган, халқаро андозалар даражасида қурилган биноларни, кўркам ва салобатли ободонлаштириш иншоотларини барпо этиш заминиди вилоят ва шаҳар раҳбарларининг жўшқин ташкилотчилик, тадбиркорлик, узоқни кўра билиш фаолияти муҳим роль ўйнамоқда. Андижонимиздаги меъморчилик санъатини эгаллаган қўли гул мухандис–қурувчилар қадоқ қўлли ишчилар, журъатли тадбиркорлар, қалби олов ёшлар, каттаю-кичик хашарчилар, бутун андижонликларнинг фидокорона, захматли, шарафли меҳнати ҳам борлиги барчага аён дир.

Ҳудди Андижон шаҳрининг “Ўзбекистон” кўчасида бўлганидек, тадбиркорлар бинонинг биринчи қаватида аҳолига савдо, маиший хизмат кўрсатиш шаҳобчаларини очишди. Иккинчи қаватидан эса офис ва турар-жой сифатида фойдаланишмоқда. 2012 йилда Андижон шаҳрининг Бобур шох кўчасида амалга оширилаётган реконструкция ишлари давом эттирилди. Пастқам турар-жой бинолари, ноқонуний қурилмалар бузиб ташланиб, уларнинг ўрнини кўркам иморатлар эгаллади. Йўл кенгайтирилиб, унинг икки четида ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилди. Тоза ичимлик суви, канализация, табиий газ ва электр энергияси тармоқлари янгиланди. Симёғочлар алмаштирилиб, замонавий ёриткичлар ўрнатилди.

Андижон давлат тиббиёт институти клиникаси ёнидаги чорраҳа илгари айланма ҳаракатга мўлжалланган эди.

Транспорт ҳаракатининг кўпайиши ҳисобга олиниб, светофор орқали бошқариладиган замонавий чорраҳага айлантирилди. “Андижон” аэропорти ҳудудида кенг кўламли қурилиш ишлари олиб борилди. Кўприк остидан тўғри аэропортга олиб боровчи янги йўл чиқарилди. Шаҳарнинг асосий кириш қисми бўлган Амир Темур кўчасининг аэропордан тортиб Навоий шохкўчаси билан кесишган чорраҳагача бўлган қисмида кенгкўламли реконструкция ишлари якунланди. Асфальт ётқизирилиб, ҳаракат ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида темир тўсиқлар ўрнатилди. Янги автобус бекатлари қурилди. Йўл четидаги кўп қавватли турар-жой бинолари таъмирланди. Ноқонуний қурилмалар олиб ташланиб, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ҳисобига ўзига хос меъморий ландшафт яратилди. Ушбу кўчада “Баркамол авлод” хийбони ташкил этилиб, бу ерда кадр ростлаётган маданий-маиший иншоотлар фойдаланишга топширилди. “Истиклол” кўчасини шаҳарликлар дам оладиган кўркам хийбонга айлантириш борасидаги ишлар ҳам жадаллашди. Айни пайтда Андижоннинг асосий кўчаси ҳисобланган Навоий шохкўчасининг муҳандислик-коммуникация тармоқлари 84 йилдан сўнг янгиланди. Йўл кенгайтирилиб, унинг четидаги эскирган бетон ариқлар, симёғочлар янгисига алмаштирилди. Марказий банк олдидаги чорраҳа сатхи пасайтирилиб, автомобиллар ҳаракатининг равон бўлиши таъминланди. Ушбу кўчада ўтган асрнинг олтинмишинчи йилларида қурилган икки қавватли турар-жой бинолари мавжуд. Улар вақт ўтгач яшаш учун яроқсиз ҳолга келиб, кўча кўринишини буза бошлаган эди. 2012 йилдан бошлаб банк кредитлари ҳисобига уларнинг ўрнига 5 та 5 қаватли замонавий турар-жой бинолари қуришга киришилди. Ушбу иморатларнинг биринчи қавватида аҳолига савдо, сервис хизмати кўрсатиш шаҳобчалари фаолият кўрсатади.

2012 йилнинг ёзида Андижон вилоятида амалга оширилаётган қурилиш ва ободонлаштириш ишлари билан танишиш ва тажриба ўрганиш мақсадида республикаимиз вилоятларининг шаҳар ва туманлар ҳокимлари ва салоҳиятли

тадбиркорлар ташриф буюришди. Улар Андижон шахрининг “Ўзбекистон”, Бобур шохкўчаларида, болалар шаҳарчасида. Андижон туманидаги “Истиқлол” маҳалласи, “Камолот” кўчаси, шунингдек Олтинкўл ва Хўжаобод туманларида бўлишиб, бу ерларда олиб борилаётган кенг кўламдаги қурилиш ва бунёдкорлик ишларини кузатдилар. “Минг марта эшитгандан кўра бир марта бориб кўрган афзал,--дейди Навоий вилоятининг Хатирчи тумани ҳокими Ғофур Алиев.-Қурилишлар кўламини кўриб Андижонда юртини, ватанини севадиган фидоий инсонлар яшашлигига ишонч ҳосил қилдим. Улар давлатимиз сиёсатнинг асоси инсон манфаатлари, унинг бахт-саодати ҳақида қаратилганлигини англаб етиб, ўзлари яшаётган жойни гулу-бўстонга айлантиришяпти. Бу ерга туманимиз тадбиркорларини ҳам олиб келганмиз. Улар ҳар бир ишни синчиклаб ўрганишяпти. Қайтиб боргач Андижон тажрибасини туманимизда кенг оммалаштирамиз”.

Давлат статистика қўмитасининг маълумотларига қараганда 2010 йилда вилоятда касб-ҳунар коллежлари 400 ўринли ётоқхоналарининг янги қурилишига 2,1 млрд. сўмлик инвестициялар ўзлаштирилди.

2011 йилада Болалар мусиқа ва санъат мактабларини қуриш ва қайта таъмирлашда 9,0 млрд. сўм инвестициялар ўзлаштирилди, бу эса ноишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилган инвестицияларнинг 2,1 фоизини ташкил қилди. Шунингдек, 3 та болалар мусиқа ва санъат мактаблари янги ва 4 та болалар мусиқа ва санъат мактаблари капитал реконструкциядан чиқарилди.

Умумтаълим мактабларини қуриш ва қайта таъмирлашда 12,7 млрд. сўмлик инвестициялар ўзлаштирилди, бу эса ноишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилган инвестицияларнинг 3,0 фоизини ташкил қилди. Ҳисобот даврида 5102 ўқувчи ўринли 13 та умумтаълим мактаблари капитал реконструкциядан чиқарилди. Шунингдек, умумтаълим мактаблари қошида 5 та янги жисмоний тарбия заллари қуриб фойдаланишга топширилди.

2012 йилда Давлат бюджети ва болалар спортини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобига умумтаълим мактаблари, мусиқа ва санъат мактаблари ҳамда умумтаълим мактабларига спорт заллар қуриш ва

реконструкция ишлари учун 25,9 млрд. сўм инвестициялар ўзлаштирилди, бу эса ноишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилган инвестицияларнинг 4,4 фоизини ва таълим соҳасига киритилган инвестицияларнинг 67,3 фоизини ташкил қилди.

2014 йилда болалар мусика ва санъат мактабларини қуриш ва қайта таъмирлашда 7,3 млрд. сўм инвестициялар ўзлаштирилди, бу эса ноишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилган инвестицияларнинг 1,4 фоизини ва таълим соҳасига киритилган инвестицияларнинг 15,1 фоизини ташкил қилди.

Андижонда бутун юртда бўлгани каби самимий маънода “Бобур шахсига сиғиниш бор”. Мактаб ўқувчиси шеър ёдласа биринчи Бобурдан ёдлайди, кўшиқчиси эса Бобурдан кўшиқ куйлайди.¹

Умумтаълим мактабларини қуриш ва қайта таъмирлашда 10,9 млрд. сўмлик инвестициялар ўзлаштирилди, бу эса ноишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилган инвестицияларнинг 1,0 фоизини ва таълим соҳасига киритилган инвестицияларнинг 22,5 фоизини ташкил қилди.

2015 йилда умумтаълим мактабларини қуриш ва қайта қурилиш 18,1 млрд. сўмлик инвестициялар ўзлаштирилди, бу эса жами инвестицияларнинг 1,1 фоизини ташкил қилди.

Андижон шаҳрида барпо қилинган теннис корти комплекси қурилиши 1994 йилнинг июль ойида бошланган бўлиб, 1995 йилнинг декабр ойида тўлалигича фойдаланишга топширилди. Мазкур комплекс 12 та очиқ ва битта ёпиқ теннис кортларини, спортчилар учун меҳмонхона, ресторан ва бошқа маданий-маиший объектларини ўз ичига олади. Чет элдан ва МДХ давлатларидан ташриф буюрган теннис мутахассисларининг фикрига қараганда, Андижон шаҳридаги теннис корти комплекси, нафақат марказий осие республикаларида, балки МДХ давлатларида ягона бўлиб, у халқаро миқёсида теннис мусобақалари ўтказиладиган кортларга қўйиладиган талабларга жавоб бера олади.²

¹ Ўзбекистон ҳудуди мустақиллик йилларида. Т.: “Шарқ” 1996 й. 24-бет

² Ўша асар 25-бет

ХУЛОСА

1991 йилнинг 31 августида Ўзбекистоннинг мустақиллиги ва суверенитети эълон қилинган эди. Мустақилликка эришган Ўзбекистон бутун жаҳон олдида ўз келажагини ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий-демократик давлат деб эълон қилди. Бу табарруқ кун Ўзбекистоннинг кўп минг йиллик тарихидаги порлоқ саҳифа бўлиб қолди. Мустақиллик халқимизни мустабид ва мафкуралашган тузум кишанларидан озод қилди, ўзбек халқига ўз юртида бошини баланд кўтариб юриш, ўз маданият ва анъаналарини, қадр-қимматини, диний эътиқодини, она тили ва маънавиятини, миллий тарихини қайта тиклаш имконини берди. Бу мустақиллик Ўзбекистон Республикасининг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин олишига, барча давлатлар билан тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли муносабатлар ўрнатишига имконият яратди. Мустақиллик мамлакатимизнинг улкан табиий хомашё бойликларини эркин тасарруф этиш, инсоний, ишлаб чиқариш ва интеллектуал ресурслардан ҳамда юртимиз салоҳиятидан халқимиз манфаатлари йўлида оқилона фойдаланишимизга имконият яратди.

Собиқ Советлардан бизга эгри-бугри тор кўчалару, гувала ва хом ғишдан, ҳатто пахсадан қурилган пастқам иморатлар меърос бўлиб қолганди. Катакдек келадиган тор ҳовлида уч-тўртта оиланинг биқиниб яшаши оддий ҳолга айланганди. 1991 йилдан бошлаб вилоятда аҳолининг турмуш шароитини яхшилаш мақсадида кенг кўламли ишлар амалга оширила бошланди. Эҳтиёжманд оилаларга янги ер участкалари бўлиб берилди. Ҳудудларда қурилиш материаллари, жумладан пишиқ ғишт, оҳақ ишлаб чиқариш рағбатлантирилди. Россиянинг қарағайига кўз тикиб турилмасдан ёғоч материалларини кўпайтириш мақсадида саноат теракчилигини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилди. Ҳукуматимиз қарорига асосан Улуғнор, Бўз, Балиқчи, Избоскан, Пахтаобод туманларида юзлаб гектар янги теракзорлар барпо этилди. Мустақилликнинг дастлабки ўн йиллиги(1991-2001 йиллар)да вилоятда жами 7180,1 минг квадрат метрдан иборат бўлган уй-жойлар қурилди. Кишилар саломатлигини муҳофаза қилишни яхшилаш

мақсадида жойларда 16.5 минг қатновга эга бўлган амбулатория-поликлиника муассасалари қурилди.

Аҳолини ичимлик суви ва табиий газ билан таъминлаш мақсадида қабул қилинган давлат дастурига асосан 1156 километр ичимлик суви, 4609 километр табиий газ тармоқлари тортилди. Хўжаобод ер ости газ сақлаш омбори қурилиб, уни лойиҳавий қувватга чиқаришга эришилди. Жойларда 9 та автоматик газ тақсимлаш шахобчалари ишга туширилди. Натижада тоза ичимлик суви ва газ таъминоти яхшиланди. Агар 1991 йили вилоят аҳолисининг тоза ичимлик суви билан таъминланиши 71 фоизни ташкил қилган бўлса, 2011 йилга келиб бу кўрсаткич 90 фоизга, табиий газ билан таъминланиш даражаси эса 26,1 фоиздан 69,1 фоизга ошди.

Мустақилликнинг дастлабки йилларидан бошлаб “Обод юртда пок инсонлар яшайди” шиори остида ободонлаштиришга, йўллар қуришга катта эътибор қаратила бошланди. Андижон-Балиқчи, Андижон-Улуғнор, Андижон-Қува йўналишидаги автомобиль йўллари тўлиқ қайта реконструкция қилиниб, уларнинг икки четига темир-бетон ариқлар ўрнатилди, пиёдалар йўлакчалари ташкил этилди. Айни пайтда йўл ёқаларида хашар йўли билан кенг кўламли ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилди, гулзорлар ташкил этилди. 1999 йилга келиб вилоят бўйича жами 852 километрдан иборат автомобиль йўлларида 4 миллиард сўмликдан зиёд қурилиш ва таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Андижонлик йўлсозлар аср қурилиши деб номланган Қамчиқ довонида ҳам фидоилик кўрсатишди. Улар Қамчиқ ва Резак тунеллари оралиғидаги 11 километрли йўлни барпо қилишди. Қурилишда 1200 нафардан зиёд андижонлик йўлсозлар фаол иштирок этдилар.

2000 йили Андижон шаҳрида республика шошилинич тез тиббий ёрдам илмий маркази вилоят филиалининг очилиши катта воқеага айланди. Уни реконструкция қилиш учун 780 миллион сўм маблағ сарфланди. 350 ўринли ушбу муассасада беморларга малакали ва ихтисослашган тез ва шошилинич тиббий ёрдам кўрсатиш йўлга қўйилди. Кейинчалик вилоятнинг барча шаҳар

ва туман марказларида ҳам ана шундай маркаларнинг янги бинолари фойдаланишга топширилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2009 йилнинг 3 августидаги “Қишлоқ жойларда уй-жой қурилишини кенгайтиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПК-1167-сонли қарори Андижон шаҳрида бошланган бунёдкорлик ишларининг бутун вилоятга кенг ёйилишига асос бўлиб хизмат қилди. Сентябрь ойида Тошкент шаҳридаги “ЭкспоМарказ”да ўтказилган кўргазмада “Қишлоққурилишлойиҳа” институти томонидан қишлоқ жойларда қуриладиган уйларнинг намунавий лойиҳалари намойиш этилган эди. Уларнинг орасидан вилоят иқлим шароитига мос келадиган 7 та лойиҳа танлаб олинди. 13 октябрь куни бир вақтнинг ўзида Асака туманидаги “Ниёзботир”, Олтинкўл туманидаги “Иттифок”, Шаҳрихон туманидаги “Абдубий” қишлоқларида намунавий лойиҳалар асосида жами 60 та бир ва икки қаватли уйларни қуриш бошлаб юборилди. Фуқаролар томонидан уй қийматининг 25 фоизи тўлангач “Қишлоқ қурилиш банк” томонидан 15 йил муддатга, йилига 7 фоизли имтиёзли кредитлар ажратилди. 3 миллиард 332 миллион сўм маблағлар ўзлаштирилиб, 6547 квадрат метр уй-жойлар фойдаланишга топширилиши таъминланди.

2010 йили 60 та оила янги уйларга кўчиб ўтди. 2010 йил дастурга биноат вилоятда 620 та уй-жой қурилиши режалаштирилган бўлиб, 2010 йил якуни билан 620 та 73913 квм уй-жойлар фойдаланиш учун топширилиши таъминланган ҳамда 37 млрд 668 мил. сўм маблағлар ўзлаштирилган. Шундай қилиб Президентимиз ғояси ва ташаббусига кўра қишлоқда бошланган эзгу ҳаракат Андижонда ўзининг дастлабки натижасини берди. Бу қишлоқ ҳаётининг савияси ва маданиятини ошириш борасидаги ислохотларнинг олий босқичи эди. Президентимиз И.Каримов 2010 йилнинг 26 май куни Олтинкўл туманидаги “Иттифок” МФЙда қуриб битказилган ана шундай уйларни бориб кўрди. “Намуна гулшани” фермер хўжалиги раҳбари Асалхон Расулова хонадонига кириб, бу ердаги шарт-шароитлар билан танишди. “Инсон фақат ўзини ёки фарзандини эмас, балки етти пуштисини ўйлаб уй қуриши керак, -

деди юртбошимиз Асалхон опа билан қилган суҳбати чоғида. У ховлининг бироз торлигини айтиб, мутахассисларга кейинги уйларни қуришда автомашина учун ёпиқ жой ажратиш, кириш йўлагини кенгайтириш таклифларини билдирди.

2010 йилга келиб Андижон улкан қурилиш майдонига айланган эди. Президентимиз Хўжабод туманида янги очилган савдо мажмуаси(2009 йилда вилоят бўйича жами 8 та савдо мажмуаси қурилди), Андижон шаҳридаги болалар шаҳарчаси, Шўрбулоқ спорт мажмуаси билан танишар экан, вилоятда олиб борилаётган бунёдкорлик ишларига юқори баҳо берди. “Андижонда биронта жой, биронта кўча йўқки, қурилиш кетмаган бўлса,-деди у Шўрбулоқдаги футбол коллеж-интернатда бўлганида.-Халқ ўзи яшайдиган жойни обод қиляпти. Буни катта уйғониш деса бўлади. Мен президент бўлиб уларни бағримга босишим, елкамда кўтаришим керак... Давлат Андижонга ёрдам бериши керак ва шарт!”

Орадан кўп вақт ўтмай, яъни 2010 йилнинг 18 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Андижон вилоятида турар-жой массивлари учун 2011-2015 йилларда коммунал инфратузилмасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1355-сонли қарори чиқди. Ушбу қарорга асосан вилоятда коммунал инфратузилмани ривожлантириш мақсадлари учун **1 триллион 396 миллиард 96 миллион сўм** маблағ ажратилди. Ишлаб чиқилган дастурга кўра ушбу маблағ уй-жойларни барпо этиш, ички йўللарни қуриш ва мавжудларни таъмирлаш, чорраҳаларни реконструкция қилиш, тоза ичимлик суви, сув оқова, табиий газ тармоқларини қуриш ва таъмирлашга йўналтирилди. Дастурда Андижон шаҳрида автомобиль кўприги қуриш, анжуманлар саройини бунёд этиш, футбол коллеж-интернати учун ўқув корпусини тиклаш, “Халқлар дўстлиги” стадионини реконструкция қилиш, йўналишларда қатнаш учун 200 донна автобус сотиб олиш ҳам кўзда тутилган.

Вилоят аҳолиси учун ўта муҳим ҳисобланган ушбу тарихий қарор Андижонни тараққиётнинг янги босқичига олиб чиқди. Комил Яшин кўчасидаги бино ва иншоотлар қурилиши янада жадаллашди. Тоза ичимлик

суви, сув окова, табиий газ ва электр энергияси тармоқлари қайтадан тикланди. Йўл замон талаблари даражасида кенгайтирилиб, унинг икки четида пиёдалар йўлакчалари ташкил этилди. Харакат ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида йўлнинг ўртасига Андижонда биринчи бор темир панжаралар ўрнатилди. Ҳавфли бўлган юқори кучланишдаги симёғочлар олиб ташланди. Арча ва каштан кўчатлари экилиб, яшил ҳудудлар ташкил этиш орқали кўчанинг меъморий ландшафи яратилди. Бу ерда бошланган ҳаракат шаҳарнинг бошқа ҳудудларига, вилоятнинг бир қатор туман марказларига кўчди.

Андижондаги ҳозирги ва келажак авлод учун хизмат қиладиган маҳобатли, ҳам миллий, ҳам замонавий меъморчиликни ўзида мужасам этган, халқаро андозалар даражасида қурилган биноларни, кўркам ва салобатли ободонлаштириш иншоотларини барпо этиш заминида вилоят ва шаҳар раҳбарларининг жўшқин ташкилотчилик, тадбиркорлик, узоқни кўра билиш фаолияти муҳим роль ўйнамоқда. Андижонимиздаги меъморчилик санъатини эгаллаган қўли гул мухандис–қурувчилар қадоқ қўлли ишчилар, журъатли тадбиркорлар, қалби олов ёшлар, каттаю-кичик хашарчилар, бутун андижонликларнинг фидокорона, захматли, шарафли меҳнати ҳам борлиги барчага аёндыр.

Андижон шаҳрида янги қурилган халқаро бизнес маркази ҳамда вилоят ҳокимлигида фаоллар билан учрашуви чоғида Президентимиз янги Андижонни яратиш ғоясини илгари сурди. Бунинг учун Андижон шаҳри билан Андижон тумани чегараларини аниқлаб олиш, шаҳарнинг катта ва кичик халқа йўлларини барпо этиш, ўзбек автомобилсозлигининг бешиги бўлган Асаканинг қиёфасини тубдан ўзгартириш, уни саноати ривожланган замонавий шаҳарга айлантириш, бу ерда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлайдиган корхоналар барпо этиш вақти келганлигини уқтирди. Айни пайтда юртбошимиз раҳбар масъулияти ҳақида сўз юритиб, у қайси лавозимда фаолият юритмасин ютуқлардан мағрурланиб, “эйфорея”га берилиб кетмаслиги ҳақида огоҳлантирди.

2012 йилда турар-жой массивларининг коммунал инфратузилмасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари дастурига асосан Андижон шаҳри, вилоятнинг шаҳар ва туманлари марказларида жами 18 та кўча қайта реконструкция қилинди. “Тақдиримсан, бахтимсан эокин ва обод Ватан!” шиори остида ўтказилган “Андижонни кўркам ва обод вилоятга айлантирайлик!” кўрик-танлови доирасида Олтинкўл туманида марказидаги Чинобод ва Янги ҳаёт кўчалари тантанали равишда фойдаланишга топширилди. Тадбиркорлар сармояси ва банк кредитлари ҳисобига 10 миллиард сўм маблағ сарфланиб 50 дан зиёд савдо, сервис, умумий овқатланиш шаҳобчалари бинолари, спорт иншоотлари ишга туширилди. 2012 йилда Қирғизистон билан чегарадош бўлган Хўжаобод туманида ҳам кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Мустақиллик байрами арафасида туман марказидаги Мирзо Улуғбек, Лайлак уя кўчалари таниб бўлмас даражада ўзгариб кетди. “Илгари кечкурунлари бу кўчалардан юргани одам кўрқарди,— дейди меҳнат фахрийси Каримжон Усмонов.—Сабаби ўйдим-чуқур, қинғир-қийшиқ, ёзда чанг, кузда тизза бўйи лой босадиган ушбу кўчалар қоп-қоронғи бўларди. Уларнинг ўрнини энди равон йўллар эгаллади”. Ҳар икки кўчада энг ками икки қавватдан иборат бўлган кўркам ва мухташам бинолар қад ростлади.

Ҳудди Андижон шаҳрининг “Ўзбекистон” кўчасида бўлганидек, тадбиркорлар бинонинг биринчи қаватида аҳолига савдо, маиший хизмат кўрсатиш шаҳобчаларини очишди. Иккинчи қаватидан эса офис ва турар-жой сифатида фойдаланишмоқда. 2012 йилда Андижон шаҳрининг Бобур шоҳ кўчасида амалга оширилаётган реконструкция ишлари давом эттирилди. Пастқам турар-жой бинолари,ноқонуний қурилмалар бузиб ташланиб, уларнинг ўрнини кўркам иморатлар эгаллади. Йўл кенгайтирилиб, унинг икки четида ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилди. Тоза ичимлик суви, канализация, табиий газ ва электр энергияси тармоқлари янгиланди. Симёғочлар алмаштирилиб, замонавий ёриткичлар ўрнатилди.

Андижон давлат тиббиёт институти клиникаси ёнидаги чорраха илгари айланма ҳаракатга мўлжалланган эди.

Транспорт ҳаракатининг кўпайиши ҳисобга олиниб, светофор орқали бошқариладиган замонавий чорраҳага айлантирилди. “Андижон” аэропорти ҳудудида кенг кўламли қурилиш ишлари олиб борилди. Кўприк остидан тўғри аэропортга олиб боровчи янги йўл чиқарилди. Шаҳарнинг асосий кириш қисми бўлган Амир Темур кўчасининг аэропордан тортиб Навоий шохкўчаси билан кесишган чорраҳагача бўлган қисмида кенгкўламли реконструкция ишлари якунланди. Асфальт ётқизиilib, ҳаракат ҳавфсизлигини таъминлаш мақсадида темир тўсиқлар ўрнатилди. Янги автобус бекатлари қурилди. Йўл четидаги кўп қавватли турар-жой бинолари таъмирланди. Ноқонуний қурилмалар олиб ташланиб, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш ҳисобига ўзига хос меъморий ландшафт яратилди. Ушбу кўчада “Баркамол авлод” хийбони ташкил этилиб, бу ерда кадр ростлаётган маданий-маиший иншоотлар фойдаланишга топширилди. “Истиклол” кўчасини шаҳарликлар дам оладиган кўркам хийбонга айлантириш борасидаги ишлар ҳам жадаллашди. Айни пайтда Андижоннинг асосий кўчаси ҳисобланган Навоий шохкўчасининг муҳандислик-коммуникация тармоқлари 84 йилдан сўнг янгиланди. Йўл кенгайтирилиб, унинг четидаги эскирган бетон ариқлар, симёғочлар янгисига алмаштирилди. Марказий банк олдидаги чорраҳа сатхи пасайтирилиб, автомобиллар ҳаракатининг раван бўлиши таъминланди. Ушбу кўчада ўтган асрнинг олтинмишинчи йилларида қурилган икки қавватли турар-жой бинолари мавжуд. Улар вақт ўтгач яшаш учун яроқсиз ҳолга келиб, кўча кўринишини буза бошлаган эди. 2012 йилдан бошлаб банк кредитлари ҳисобига уларнинг ўрнига 5 та 5 қаватли замонавий турар-жой бинолари қуришга киришилди. Ушбу иморатларнинг биринчи қавватида аҳолига савдо, сервис хизмати кўрсатиш шаҳобчалари фаолият кўрсатади.

2012 йилнинг ёзида Андижон вилоятида амалга оширилаётган қурилиш ва ободонлаштириш ишлари билан танишиш ва тажриба ўрганиш мақсадида республикаимиз вилоятларининг шаҳар ва туманлар ҳокимлари ва салоҳиятли

тадбиркорлар ташриф буюришди. Улар Андижон шахрининг “Ўзбекистон”, Бобур шохкўчаларида, болалар шаҳарчасида. Андижон туманидаги “Истиқлол” маҳалласи, “Камолот” кўчаси, шунингдек Олтинкўл ва Хўжаобод туманларида бўлишиб, бу ерларда олиб борилаётган кенг кўламдаги қурилиш ва бунёдкорлик ишларини кузатдилар. “Минг марта эшитгандан кўра бир марта бориб кўрган афзал,--дейди Навоий вилоятининг Хатирчи тумани ҳокими Ғофур Алиев.-Қурилишлар кўламини кўриб Андижонда юртини, ватанини севадиган фидоий инсонлар яшашлигига ишонч ҳосил қилдим. Улар давлатимиз сиёсатнинг асоси инсон манфаатлари, унинг бахт-саодатиги қаратилганлигини англаб етиб, ўзлари яшаётган жойни гулу-бўстонга айлантиришяпти. Бу ерга туманимиз тадбиркорларини ҳам олиб келганмиз. Улар ҳар бир ишни синчиклаб ўрганишяпти. Қайтиб боргач Андижон тажрибасини туманимизда кенг оммалаштирамиз”.

Учинчи ўн йилликка келиб Андижон том маънодаги улкан қурилиш майдонига айланди. Қайси шаҳар ва туманга, қишлоққа, маҳалла ёки гузарга борманг нимадир қурилаётганлигининг гувоҳи бўласиз. 2015 йилга бориб кенг кўламдаги бунёдкорлик ишлари ниҳоясига етгач мутлақо янги қиёфадаги Андижон дунёга юз кўрсатади. Юртимиздаги тинчлик ва осойишталик, мамлакатимиз, қолаверса вилоятимиз иқтисодиётининг гуркираб ривожланиши, кишиларимизнинг юксак яратувчанлик кайфияти ана шундай дейишимизга тўла асос бўла олади.

“Андижонни кўркам ва обод вилоятга айлантирайлик” шиори остида ҳар йили ўтказилаётган танлов яхши самара бермоқда. Ҳар қандай жамиятнинг яшаш тарзига бериладиган мезон—бу ободонлаштиришдир. Шу боис бу соҳада вилоятда муайян тизим яратилган. Вилоят раҳбари Аҳмаджон Усмонов ўз даврида катта фаҳр билан **“Андижонлик -одамжонлик”**, деб баҳо бергани ҳам бежиз эмас. Сўнгги вақтларда ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш андижонликларнинг доимий ва севимли юмуши бўлиб қолди.

Ҳукумат Дастурига биноан, намунавий лойиҳа асосида қишлоқларда янги турар жойлар барпо этиляпти. Ҳозирни ўзида Шаҳрихон, Асака, Олтинқўл туманларида 60 та ана шундай муҳташам иморатлар тикланди. Андижон туманидаги 57 та замонавий бинолар қурилиши якунланди. Андижон шаҳрининг Бобур, Ўзбекистон, Навоий, Университет шоҳ кўчалари йўл бўйларида 2-3 қаватли бинолар қад ростламоқда. Бу иморатларнинг пастки қаватлари хизмат кўрсатиш соҳалари учун ажратилмоқда. Шаҳардаги кўча ва йўллар янада кўркам ва гўзаллашиб бормоқда. 2010 йил май-июнида Республика Универсиадасининг ўтказилиши муносабати билан шаҳарликлар умумхалқ ҳашарлар ўтказиш йўли билан Андижон шаҳрининг янада обод, кўркам қилмоқдалар. Улар ёшларнинг бу спорт мусобақаси қатнашчиларига замонавий, ўзига хос шарқона меҳмондўслик хизматини кўрсатиш учун бу анжуманни, беллашувни, мусобақани юқори савияда ўтказиш учун бир ғайратига ўн ғайрат қўшиб чуқур ватанпарварлик, миллатпарварлик ҳис-туйғуси билан астойдил меҳнат қилдилар. Аҳмаджон Тугилович Усмонов айтганларидек “андижонликлар ватанпарвар, ҳалол, меҳнатқаш, қалби тоза инсонлар. Улар билан ҳамнафас бўлиб яшаб, астойдил ишлаб, муҳтарам Юртбошимиз белгилаб берган барча вазифаларни тўла уддалаймиз, албатта юзимиз доимо ёруғ бўлади, деб ишонаман. Чунки, ҳар бир раҳбарнинг вазифаси ўз халқига адолатли хизмат қилиш деб ҳисоблайман. Ҳаммамизнинг олий мақсадимиз бу -Юрт тинчлиги, Ватан равнақи, Халқ фаровонлигига эришиш.”¹

Хуллас, истиқлол ўзбек халқи учун тараққиётнинг бутунлай янги уфқларини очиб берди. Халқимиз мустақиллик туфайли ўз келажагини ўз қўли билан яратадиган бўлди. Шу буюк бебаҳо неъмат туфайли халқимиз умумий хонадонимизни миллий манфаат ва қадриятларимизга, умумэтироф этилган демократик мезонларга монанд қилиб қуришдек ноёб тарихий имкониятга эга бўлди. Мустақилликнинг қадрига етиш, уни кўз қорачиғидек асраб-авайлаш

¹ // “Андижоннома”, 2010 йил 17 март.

мамлакатимиз ҳар бир фукаросининг муқаддас бурчидир. Мустақиллик йилларида Андижон вилояти, жумладан, Андижон шаҳри асрларга тенг буюк бунёдкорликни, улкан ўзгаришларни, маънавий-мафкуравий юксалиш даврини бошдан кечирмоқда. Андижон ҳозирда бутун республикамизда кўзга кўринган энг салоҳиятли, нуфузли вилоятга айланди. Барча-барча соҳаларда буюк яратувчанлик, эзгулик ишлари амалга оширилмоқда. Бундай улуғвор ишларнинг бош меъмори Ислом Каримовдир. Андижон вилоятида коммунал инфратузилмани ривожлантириш учун 1 триллион 696 миллиард сўм маблағ ажратилганлиги мутлақо янги қиёфадаги Андижони яратиш имкониятини бермоқда. Унинг тарихий мавзелари қайта бўй кўрсатмоқда. Қутлуғ қадамжолар, тарихий-меъморий обидалар қайта таъмирланиб, обод зиёратгоҳларга айлантирилмоқда. Чиндан ҳам XXI асрнинг биринчи ўн йиллигига келиб Андижон шаҳри тарихида мутлақо янги давр бошланди. Бу ерда биронта кўча, биронта маҳалла, биронта мавзе йўқки, у ерда нимадир қурилмаётган, қайсидир иншоот таъмирланмаётган бўлсин. Айниқса, «Ўзбекистон», Бобур, Навоий, Амир Темур шохкўчалари, шунингдек, «Истиклол», «Миллий тикланиш», «Юксалиш» ва бошқа яна бир қатор кўчалар қайта таъмирлашдан сўнг ривожланган Европа давлатларидан сира қолишмайдиган энг замонавий қиёфа касб этди.

Янги шаҳар ҳудудидаги «Истиклол» кўчаси ўзининг қарийб 130 йиллик тарихи давомида бундай улкан ўзгаришларга гувоҳ бўлмаганди. Бугун у қайта чирой очиб, андижонликларнинг энг севимли масканлардан бирига айланди. Янги бозор ҳудудидаги ўзгаришларни, ҳатто таърифлашга тил ожиз. Шаҳар бўйича жами қирқдан зиёд кўчада, шунингдек, вилоятнинг барча шаҳар ва туманларида, қишлоқларида бунёдкорлик ишлари амалга оширилмоқда. Тинч ва осойишта ҳаёт кечириш, яратувчанлик ва бунёдкорлик азал-азалданок андижонликларнинг қон-қонига сингиб кетган энг эзгу фазилатлардан бирики, бу бир неча минг йиллар мобайнида шаклланиб, ривожланиб, бугун ўзининг бутун бўй-бастани яққол намоён этмоқда. Андижонликлар шаҳарнинг марказий кўчасидаги энг кўзга кўринадиган жойга бош ҳарфлар билан ёзилган

«Биздан озод ва обод Ватан қолсин!» деган шиорни илиб қўйишган. Ушбу шиор бир неча йил олдин Юртбошимиз томонидан ўртага ташланган эди. Чиндан ҳам андижонликлар Амир Темур, Мирзо Бобур сингари улўф аждодларимиз ишини давом эттирган ҳолда кенг қўламдаги қурилиш ва бунёдкорлик ишларини амалга ошириб, келажак авлод учун ўзларидан озод ва обод Ватан қолдирмоқдалар. Уларнинг жасоратли меҳнати эса тарих зарварақларига муҳрланмоқда.

ФОЙДАЛАНИЛГАН МАНБАЛАР ВА АДАБИЁТЛАР

1. Расмий ҳужжатлар ва Ўзбекистон Республикаси Президенти

И.А.Каримовнинг асарлари

- 1.1. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. 1-жилд. –Т.: Ўзбекистон, 1996. – 364 б.
- 1.2. Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. 3-жилд. –Т.: Ўзбекистон, 1996. – 366 б.
- 1.3. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. –Т.: Шарқ, 1998. -31б.
- 1.4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони “Қатағон қурбонлари хотирасини абадийлаштириш тўғрисида”. – Тошкент, 1999 йил 12 май.
- 1.5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори “Ватан ва халқ озодлиги йўлида қурбон бўлган фидойилар хотирасини абадийлашти-риш тўғрисида”. – Тошкент, 1999 йил, 22 июль.
- 1.6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони “Қатағон қурбонларини ёд этиш кунини белгилаш тўғрисида”. – Тошкент, 2001 йил 1 май.
- 1.7. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Ўзбекистон, 2008.
- 1.8. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида. –Т.: Ўзбекистон, 2011. 489-бет.
- 1.9. Каримов И.А. Она юртимиз бахту иқболи ва буюк келажаги йўлида хизмат қилиш – энг олий саодатдир. – Тошкент: “O’zbekiston”, 2015.

2. Адабиётлар:

- 2.1. Бугунги Андижон. Тошкент - “Ўзбекистон”, 2006.
- 2.2. Ватанимиз ўтмишидан. “Andijon nashriyot matbaa” очик акциядорлик жамияти. 2007.
- 2.3. История Андижана в документах и материалах (1876-1917 гг). сост. Р.Т.Шамсутдинов, С.Хошимов, К.Базаров.- Ташкент: «Sharq», 2012.

- 2.4. Рустамбек хожи Шамсутдинов ва бошқалар. Буюк бобурийлар сулоласи. –“Андижон” нашриёти. 1993.
- 2.5. Рустамбек Шамсутдинов, Поён Равшанов. Амир лашкар Амиркул тарихи. Алимкул жангномаси (парча) Тошкент 1997;
- 2.6. Шамсутдин ўғли Рустамбек Хожи. Бобурни излаб. Андижон. 1993.
- 2.7. Шамсутдинов Р., Матбобоев Б., Жумабоев И. Кўхна ва навқирон Андижон. Т.: “Шарқ”, 2010.
- 2.8. Шамсутдинов Р. Бобур номидаги Андижон давлат университетининг тарихий илдизлари, ташкил топиши ва фаолияти. Тошкент. “Sharq”, 2014.
- 2.9. Шамсутдинов Р. А. Исҳоқов. Андижон тарихидан лавҳалар. “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси. Бош таҳририяти Тошкент 2013
- 2.10. Шокаримов С., Султонов А. Жаннатмакон Андижон. “Тошкент Ислон университети”, Т.: 2002.
- 2.11. Холбеков С. Миллий мустақиллик ва иараққиётнинг ўзбек модели (методология, инновация, тарихий таҳлил). Монография. Тошкент: “O‘zbekiston” 2014.
- 2.12. Қуёшни биринчи кўрадиган юрт-Ўзбекистон ҳудудлари мустақиллик йилларида. “Шарқ” Тошкент 1996
- 2.13. Кўхна ва навқирон Андижон: Альбом. “Шарқ” Тошкент. 2010.
- 2.14. Қобилжон Обидов Андижон вилояти ҳокими, Ўзбекистон қаҳрамони. Истиклолнинг ойдин йўлидан. – Жаннатмакон Андижон. “Тошкент ислон университети” нашриёти. 2002.
- 2.15. Заҳириддин Муҳаммад Бобур. Бобурнома. “Шарқ” Тошкент. 2002.
- 2.16. Статистика бўлими Андижон вилояти маркази маълумотлари.

3. Газета ва журналлар

- 3.1. “Халқ сўзи”, 2013 йил, 15 июн.
- 3.2. “Андижоннома”, 2010 йил 17 март.

4. Интернет материаллари

- 4.1. <http://andijan.uz>
- 4.2. <http://darakchi.uz/jamiyat-2/2882-zajniddin-za-iriddin-mu-ammad-boburning-toshkentdagi-avlodi>
- 4.3. <http://kun.uz/2013/12/25/city>
- 4.4. <http://kun.uz/2013/12/25/tennisclub>
- 4.5. <http://kun.uz/2014/01/22/namunaviyandijon>
- 4.6. [Эсдаликлар. Абдуллажон Собиров билан 2016 йил 11 майдаги суҳбат.](#)
- 4.7. [Юлдашев Бобуржон Ахборот таҳлил маркази раҳбари билан 2016 йил майдаги суҳбат.](#)

ИЛОВАЛАР